

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Doba 1. židovské války, zničení Chrámu a ozvuky v NZ

The Era of the First Jewish War, Damage of the Jerusalem
Cathedral

and the presumable Echos of these Events in New Testament

Vedoucí práce

Mgr. Jiří Lukeš, Th.D

Autor:

Tereza Šímová

2011

Poděkování :

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce Mgr. Jiřímu Lukešovi za jeho podnětné návrhy a čas, který mi věnoval při tvorbě práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Doba 1. židovské války, zničení Chrámu a ozvuky v NZ napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 21.7. 2011

Tereza Šimová

Anotace

Bakalářská práce se zabývá převážně židovskou válkou. Řeší, jak se Židé vyrovnali se zničením chrámu a dále popisuje postavou Flavia Josepha. Ukazuje, z jakých úhlů lze pohlížet na Josepha Flavia a jak na něj nahlíželi sami Židé. Práce dále popisuje příčiny války, co vedlo ke zničení chrámu a jak ovlivnila budoucí judaismus. Práce se zabývá i zmínkami o chrámu v Novém zákoně, především v evangeliích.

Annotation

This bachelor work is concerned with description with Jew war. How Jew put up with the destroying of the Jewish Tempel. This bachelor work is concerned with the charakter of Flavius Josephus. The work show how could man look at Josephus Flavius, the Jews in the first place. The bachelor work also describing cause of the War, cause of Destruction of Temple and how the Jewish War influed the next form of Judaism. This bachelor work is concerned with the referens to the Temple in the New Testament, primery in the Gospel.

Klíčová slova

Josephus Flavius, Chrám, Válka židovská, Javne, , Titus, Vespasiánus, Jeruzalém.

Key words

Josephus Flavius, Tempel, Jewish war, Javne, Titus, Vespasian, Jerusalem.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1.JERUZALÉM.....	9
1.1. Charakteristika Jeruzaléma	9
1.2. Skupiny žijící v Jeruzalémě	13
1.2.1. Farizeové.....	13
1.2.2. Zélóté.....	13
1.2.3. Saduceové	14
1.2.4. Esejci.....	14
1.3. Porovnání Říma s Jeruzalémem.....	15
2. PRŮBĚH VÁLKY.....	17
2.1. Příčiny války	17
2.2. Počátek války	18
2.3. Dobyť Jeruzaléma.....	19
2.4. Konec války	23
2.5. Následky války.....	23
3.JOSEPHUS FLAVIUS.....	27
3.1. Životopis Josepha Flavia.....	27
3.2. Uchopení postavy Josepha Flavia	29
3.2.1. Josephus Flavius jako prorok.....	29
3.2.2. Josephus Flavius jako odpadlík a zrádce	31
3.2.3. Josephus Flavius jako historik	32
3.2.4. Josephus Flavius jako obhájce židovství	33
3.3. Flaviovo dílo „Válka židovská“	34
3.3.1. Agrippova řeč.....	37

3.3.2. Josephova řeč	38
3.2.3. Eleazarova řeč	40
3.2.4. Význam řečí ve „Válce židovské“	40
4. CHRÁM V NOVÉM ZÁKONĚ.....	41
4.1. Úvodní charakteristika	41
4.2. Chrám u Marka	42
4.2.1. Mk 11,15	42
4.2.2. Mk 13,1	43
4.3. chrám u Matouše	44
4.3.1. Mt 24,2	44
4.4. chrám u Lukáše	44
4.4.1. Lk 19,45	44
4.5. chrám u Jana.....	45
5.ZNIČENÍ CHRÁMU V ŽIDOVSKÉM POJETÍ.....	46
5.1. Úvod.....	46
5.2. Příčiny zničení chrámu z židovské perspektivy	46
5.3. Možnosti vyrovnání se se zničením chrámu	47
5.4. Uchopení zničení chrámu postavou Flavia Josepha.....	48
5.4.1. Pád chrámu jako boží rozsudek.....	48
5.4.2. Pád chrámu jako apokalypsa.....	48
5.4.3. Pád chrámu jako důsledek povstání	48
6. ŽIDOVSKÝ CHRÁM VE SPOJITOSTI S ŽIDOVSKÝM OČEKÁVÁNÍM KONCE VĚKŮ.....	49
6.1. Sion a chrám.....	49
7. PŘÍČINY ZNIČENÍ CHRÁMU.....	51
7.1. Příčiny z historického hlediska	51
8.CHARAKTERISTIKA ŘÍMSKÝCH CÍSAŘŮ.....	53
8.1. Nero.....	53

8.2. Galba	54
8.3. Otho.....	54
8.4. Vitellius.....	54
8.5. Vespasianus.....	55
8.6. Titus	56
ZÁVĚR.....	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	58

ÚVOD

Hlavním tématem této práce je Židovská válka, která skončila roku 70 zničením chrámu. Práce se zabývá příčinami a dopady, které měla tato válka na společnost. S jejím popisem také úzce souvisí události z Javne, které jsou spojeny s postavou J. ben Zakaje. Samozřejmě se práce zabývá i postavou římských vojevůdců a pozdějších císařů Vespasiána a Tita. Podrobně je zde popsán boj o trůn, který probíhal v Římě po smrti císaře Nera. Dalším důležitým tématem, které je v práci nastíněno je postava Josepha Flavia. Popisuje se zde nejen jeho postava ale i činnost. Velice nápomocné mi tu byl jeho vlastní životopis, který Flavius sepsal. Dále je tu nastíněno to, jak on sám chápal svou složitou situaci, když jako velice uznávaný Žid přešel za války na stranu nepřítele. Co ho vedlo k sepsání knihy „*Válka židovská*“. Dále se práce zabývá ozvuky pádu chrámu v Novém zákoně. Dozvídáme se například, zda perikopy o zničení židovského chrámu vznikly před, či až po opravdovém zničení Jeruzalémského chrámu roku 70.

Práce pracuje hlavně s cizojazyčnými knihami a samozřejmě s Flaviovou „*Válkou židovskou*“ a jeho vlastním životopisem.

1. JERUZALÉM

Charakteristika Jeruzaléma

Jeruzalém byl část provincie Sýrie. Jeruzalém měl dosti nepříznivé podmínky pro život svých obyvatel, lidé trpěli hlavně nedostatkem pitné vody. Bylo to horské město, chudé na jakékoli suroviny. Je známo, že dobytek, ovoce a víno bylo zdaleka dražší než v ostatních částech země. Ovoce stálo trojnásobek ale i šestinásobek ceny než v jiné části země. Jediná surovina v okolí, která byla bohatá na výskyt, byly kameny. Jiná možnost obživy, kterou nabízelo pohoří Juda byl chov dobytka a z nich čerpaná kůže a vlna. Olivovníky představovaly další možnost pro živobytí. Díky nim lidé získávali dřevo a olivy. V Jeruzalémě žilo něco přes 25 000 obyvatel. Město bylo odkázáno na obchod a to hlavně v období sucha a hladu. Jeruzalém byl opevněn trojnásobnou zdí ze tří stran. Na čtvrté straně byla rokle. Město se nacházelo svou polohou na 2 pahorcích, které od sebe oddělovalo údolí. První pahorek se nazýval Horním tržištěm, druhý pahorek se nazýval Akra. Nad hradbami se tyčily věže, které byly dvacet loktů široké. Sám chrám se nacházel uprostřed chrámového okrsku. Vystupovalo se k němu po dvanácti stupních. První brána chrámu byla bez vrat. Bylo tomu tak, protože brána bez vrat představovala otevřenost nebes. Průčelí chrámu bylo celé pozlacené. chrám měl dvě podlaží. Ti kteří byli malomocní měli zakázán vstup do města. Posvátný obvod byl postaven na pahorku. Na východní straně byl zpevněn zdí a na násypu bylo vybudováno jediné sloupořadí. Z ostatních stran byl chrám otevřený.¹ nekryté prostranství bylo zdobeno kamením a kamenným zábradlím, na kterém byly nápisy, které upozorňovaly na zákon čistoty, který nepovoluje žádnému cizinci vstoupit do svatyně. Druhá část chrámového obvodu se nazývala svatyní. chrám stál uprostřed.

¹ FLAVIUS, Josephus. *Válka židovská*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965. str 327

Jeruzalémský chrám byl nejambicióznější budovou města. Centralizaci Jeruzaléma určilo náboženské přesvědčení. Budovu, která byla zničena roku 70, zrekonstruoval kdysi Herodes. S rekonstrukcí začal okolo roku 20 př. n.l. chrám byl obehnan třemi hradbami. Důvod, proč chtěl Herodes zkrášlit chrám, byl jednoduchý. Chtěl po sobě v Jeruzalémě zanechat stopu. Chtěl, aby stavba každého udivila.

„...postavená z tvrdých bílých kamenů, z nichž každý byl kolem dvaceti pěti loket dlouhý, osm vysoký a dvanáct široký... vstupní dveře, který byly s překlady stejně (vysoké) jako chrám samotný, ozdobil pestrobarevnými závěsy... Nad nimi pod římsou se vinulo zlaté révoví, z něhož visely hrozny, div co do velikosti i mistrovství pro všechny, kdo viděli, s jak drahým materiálem to bylo zbudováno. Chrám obklopil velmi velikými sloupovými síněmi; a to vše učinil nadmíru vkusně a své předchůdce překonal v útrapách, takže panovalo mínění, že nikdo jiný tak skvostně chrám neozdobil.“²

Chrám ovlivňoval život všech obyvatel v Jeruzalémě. Někteří lidé se každodenně věnovali pravidelným denním obětem. Kněží a levité, kteří asistovali kněžím byli rozděleni do skupin, které se střídaly po týdnů. Z obyvatel byli vybráni zástupci, kteří byli zváni k obětem jako svědkové. Jeruzalém se svým chrámem byl magnetem pro všechny Židy z celého světa.

„Chrám byl hlavním veřejným prostorem města, místem, kde se konala veřejná shromáždění nejružnějšího druhu.“³

² GOODMAN, MARTIN. *Řím a Jeruzalém : Střet starověkých civilizací*. 1. vydání. Praha: Rybka Publisher, 2007, str. 47

³ GOODMAN, MARTIN. *Řím a Jeruzalém : Střet starověkých civilizací*. 1. vydání. Praha: Rybka Publisher, 2007 str 48

Třikrát do roka proudili poutníci ze židovského světa do Jeruzaléma díky svátkům. Židé přicházeli do styku s mnoha jinými státy díky židovské diaspoře. Například žili v mnoha státech východního Středomoří, v Egyptě, v syrské Antiochii, v dnešním Turecku. Někteří Židé žili v diaspoře dobrovolně kvůli obživě, protože Jeruzalém byl přelidněn. V diaspoře často získali náboženské a sociální zázemí a samozřejmě zaměstnání. Židé se například v Egyptě živili jako pastevcí, rolníci, hrnčíři či tkalci. Přesto je známo, že i v diaspoře se židé vyhýbali vztahům s nežidy.

Pod Idumejskými byly hradby v posvátném okrsku zdvojnásobeny. Chrám měl za prvé politický význam. Chrám platil jako symbol integrace židovského národa a jako středobod židovského světa. Jeho úloha byla velice široká, byl to chrám, místo modliteb, místo kultu, národní banka a sociální centrum. Proto není překvapením, že vedle chrámu se nacházela královská rezidence. V blízkosti se též nacházelo Synedrium. Za druhé měl hospodářský význam - každý občan byl nucen platit daně. Domníváme se, že chrám fungoval také jako banka. Byl tu také fond pro vdovy a sirotky. Chrám a kněží měli význam v ekonomickém životě města a vlastně celého židovstva. Za třetí měl chrám náboženský význam. Platil za centrální místo kultu Izraelců. Lidé věřili, že právě zde se nachází místo boží přítomnosti. Chrám měl význam i jako místo odpuštění hříchů. Lidé zde byli díky kněžím od hříchů očištěni.

Pakliže chceme něco říci k sociálním poměrům v Jeruzalémě musíme poukázat na pár bodů a to :

- 1) na prvním místě stojí chrám s jeho vysokými příjmy. Mezi příjmy můžeme hlavně jmenovat ze zákona daný poplatek, který činil 2 drachny, dále pak například výnos z jeho pozemků
- 2) na druhém místě, odkud město získávalo peníze, je „cestovní ruch“, tím myslím z poutí, které lidé činili, když šli do města při svátcích. Každý zbožný

člověk byl povinen věnovat jednu desetinu svých výnosů z pozemků

3) na dalším místě musím jmenovat daně

4) a samozřejmě bohatí lidé, jako velcí prodejci, živnostníci a tak dále byli městem Jeruzalémem přitahováni, a tak si zde stavěli domy a žili tu, čímž Jeruzalém bohatl.

K bohatým kromě dvoru patřilo i kněžstvo. V městě bydlel nejvyšší kněz. I v jeho domě vládl nejvyšší luxus. Vedle dvora a kněžstva patřilo k velice bohatým ve městě ještě velkohospodáři, statkáři.

K střední vrstvě města patřili malohospodáři, kteří své obchody měli na bazarech, dále chrámoví úředníci a kněží.

K chudině města patřili otroci a nádeníci. Otroci byli hlavně používáni pro domácí práce. Kromě dvora nebylo otroků ve městě zase tak mnoho. Více se setkáváme ve městě s nádeníky než s otroky. Jeho mzda byla průměrně jeden denár a strava. Charakteristické pro Jeruzalém je to, že značná ne-li větší část obyvatel města žili z podpory od jiných. Například písaři byli naprosto odkázáni na pomoc jiných. Almužny hrály v židovské zbožnosti velkou roli. Zbožný poutník pěstoval dobročinnost na své poutní cestě. Mnoho slepých žebráků stálo právě při poutích na hlavních poutních cestách. Mezi privátní a veřejnou dobročinností můžeme nalézt péči náboženských společností. Chudí dostávali od kněží jídlo, ovoce, oblečení. Tato péče sestávala z Tamchuj a Kuppa. Tamchuj sestávala z denního jídla pro chudé (chléb, fazole, ovoce a k příležitosti Pesachu dostávali chudí navíc víno) Kuppa byla rozdávána jednou týdně a bylo to jídlo a oblečení. Palestina po smrti Agrippy I., který zemřel roku 44, byla opět pod nadvládou Říma. Z Říma byli vysláni vždy prokurátoři, kteří většinou byli neschopní a mysleli jen na vlastní užitek.

Skupiny žijící v Jeruzalémě

Farizeové

Jejich jméno označuje tuto skupinu jako „oddělené“. To znamená pravé společenství Izraele. Byli velice úzce spojeni s písemnými učenici. Tato společnost byla uzavřená. Poprvé vystupují ve 2. století před.n.l. Jejich skupina byla velice vlivná. A už v této době se ukazují jako uzavřená společnost. Přijímání do skupiny bylo také velice těžké. Proces trval jeden rok, ve kterém žadatel musel ukázat jeho spolehlivost v uposlechnutí předpisů o čistotě. Přesný počet členů nelze tak snadno zjistit. Jeden údaj od Josepha mluví o čísle přes 6000. k srovnání můžeme říci, že v Jeruzalémě bylo něco mezi 25 000-30 000 občanů z nichž 18 000 bylo kněží a levitů, Essenů bylo něco mezi 4000. Z tohoto počtu je jasné, že v Jeruzalémě v 1. století bylo více farizejských společenství. Farizeové si vytvořili soubor předpisů pro uchování vlastní čistoty. Jejich skupina je zmíněna v Novém zákoně. Jako strana se začínají objevovat na začátku makabejského povstání a sice se skupinou chasidů (zbožných). Později se oddělili od chasidů. Farizeové měli vliv na sanhedrin, což byl nejvyšší náboženský správní orgán. Farizeové věřili v budoucí příchod mesiáše. Podle nich špatné skutky zdržují příchod mesiáše, který se snažili uspišit. Boží odpuštění se dle nich týká ale pouze Židů. Členové společenství se nazývali „chaber – druh“. Jako jediný přežili zničení chrámu.

Zélóte

Zakladatelem hnutí byl Juda Galilejský. Byl organizátorem povstání v Galileji. Spojovala je láska ke svobodě. Proto jako jediného panovníka uznávali Boha. Podle zélótů nemají neobřezaní v Jeruzalémě co dělat. Měli blízko k farizeům. Říká se, že s Judou zakládal zélotskou školu jistý farizej jménem

Sádok. Proto se někdy považuje zélótské hnutí za „levé křídlo farizejů“.⁴ Zélóte byli politicky aktivní. Je třeba vykonávat aktivitu proti Římu. Věřili, že Bůh bude na jejich straně pokud budou bojovat proti cizí nadvládě se zbraní v ruce. Odmítali římský daňový systém. V daních viděli symbol nadvlády pohanů a mysleli, že daně jsou přímou cestou k zotročení. Zélóte zanikli společně s pádem chrámu. A sice s Eleazarem, který byl velitelem Masady, což byla pevnost, která odolávala až do poslední chvíle.

Saduceové

Název skupiny je odvozen od velekněze Sádocha. Podle proroka Ezechiela jsou potomci Sadochovi pravými kněžími. My se však spíše domníváme, že název je odvozen od nějaké vlastnosti, kterou si saduceové přisuzovali za vlastní. Domníváme se, že šlo o SDK, což znamená být spravedlivý. Saduceové byli vedoucí stranou. Byli úzce spjati s velekněžským úřadem. Nejvyšší autoritu pro ně představovala Tóra. Jako jediní odmítali naději na příchod nového věku a mesiáše. Věřili, že po smrti už není nic, že člověk je odměněn či potrestán za vše už na tomto světě. Člověk je dle nich osoba svobodná a člověk se může sám rozhodovat na základě zákona a jeho předpisů. Zanikli se zničením chrámu.

1.2.4. Esejci

Nazývali se *Společnost boží*. Věřili, že jsou Synové světla. Dle nic boží stvořitelský plán předvídá dvě mocné síly, a sice, světlo a tma. Světlo a tma se na konci věků střetnou a zvítězí světlo. Nad světlem a tmou a vůbec nad vším stojí Bůh. S jejich představou konce světa ještě souvisí spis, který se nazýval „Válečný řád“. Spis přinášel rady, co dělat až se utkají Synové světla se Syny tmy. V textu se objevuje „Učitel spravedlnosti“, kterému Bůh zjevil slova všech proroků.

⁴ Schäfer, Peter : „*Dějiny Židů v antice, od Alexandra Velikého po arabskou nadvládu*“, Vyšehrad, Praha 2003, str. 110

Učitel spravedlnosti byl Bohem vyvolen. Aby člověk došel spravedlnosti, je nutné mu naslouchat. Proti Učiteli spravedlnosti stojí „Kazatel lži“. Mesiáše u Essejců představoval boží soud, který byl spojený s předizraelským králem Melchisedekem. Právě Melchisedek bude vykonávat odplaty uložené Božím soudem. Kdo chtěl k Essejcům vstoupit, tomu byl dán jeden rok na sebezdokonalení. Přijímání nových členů se konalo při výroční slavnosti, při které byla obnovována smlouva s Hospodinem. Členové společenství se nazývali „rabbim“. Počet členů ovšem nebyl větší než 200. Ve společenství nejvýše stála „Rada“, která obsahovala patnáct členů. Rada se starala o správný výklad Zákona.

Porovnání Říma s Jeruzalémem

Řím si zakládal na císařském kultu, který zahrnoval úctu k císaři ale i úctu k celému Římu. Tato úcta mohla být chápána různými způsoby. Na jedné straně jako prostředek k porobě obyvatel provincií Římského impéria, či jako vědomí obecné jednoty. Řím se velice zabýval zeměpisem. Oproti tomu Židé se zbytkem světa moc nezabývali. Židé věřili v brzký příchod konce dějin. Věřili, že přijde čas, kdy se pohané budou klanět Mesiáši. Dle Židů se Hospodin smiluje nad ostatními národy, které ho budou prosit o slitování. Očekávali příchod Nového Jeruzaléma. Pod pojmem Nový Jeruzalém Židé chápali Jeruzalém jako nebeské město.

Židé chápali Jeruzalém jako snoubenku Boha. Podobně Římané chápali Řím jako bohyni, Dea Roma. Ovšem oba národy chápaly pojem stát zcela odlišně.

„Pro Římany byl stát res publica, „věcí veřejnou“, seskupením jednotlivců spojených v zájmu společného prospěchu a ponechávajícím zároveň co možná

největší volnost soukromému vlastnictví a individuální politické akci, především mezi politickou elitou.“⁵

Císař vládl díky ohromné moci, kterou představovala armáda. Ne nadarmo se císařem stal Vespasián díky svým vojenským úspěchům.

Zatímco Židé se snažili stát chápat jako zřízení, které mělo ve svém čele Boha. Správa byla svěřena kněžím a veleknězi. Ti byli bráni za prostředníky boží vůle. Později byla zřízena aristokracie a vedení národa bylo svěřeno velekněžím. Židé se spoléhali na boží vládu, jehož požadavky zprostředkovávali kněží. Moc velekněze se skoro podobala moci krále. Moc v Jeruzalémě člověk získával díky kněžskému původu, či alespoň díky vzdělání v zákoně. Oproti tomu v Římě získal člověk moc díky bohatství, šlechtickému původu či díky vojenské slávě. *„Protějškem římského císaře byl v Jeruzalémě místodržitel, jemuž byla svěřena do rukou veškerá moc nad provincií.“⁶* V Jeruzalémě ještě občas pobýval správce. Správce města byl jen takovou odlehlou figurou.⁷ Správce když byl přítomen v Jeruzalémě, tak pobýval ve své rezidenci na okraji města. Oproti tomu měl Agrippy II. okázalý palác s výhledem na Chrám v centru města.

⁵ GOODMAN, MARTIN. *Řím a Jeruzalém : Střet starověkých civilizací*. 1. vydání. Praha: Rybka Publisher, 2007, str 166

⁶ GOODMAN, MARTIN. *Řím a Jeruzalém : Střet starověkých civilizací*. 1. vydání. Praha: Rybka Publisher, 2007, str 308

⁷ GOODMAN, MARTIN. *Řím a Jeruzalém : Střet starověkých civilizací*. 1. vydání. Praha: Rybka Publisher, 2007, str 312

2. PRŮBĚH VÁLKY

Příčiny války

Násilí v Jeruzalémě mezi židovskými obyvateli a římskou nadvládou nebylo před válkou na denním pořádku. Díky Herodově tvrdé politice, která potlačovala jakýkoli odpor nebyli Římané nuceni v Judeji zasahovat. Herodova smrt zastihla obyvatele Judeje v napjaté situaci : jedním z posledních Herodových činů byl příkaz, aby byli pro vzporu zaživa upálení učitelé, kteří podněcovali lid, aby strhl orla, jehož dal umístit nad chrámovou bránu.

Do doby než vypuklo povstání se Římané často nevyjadřovali o Židech nepřátelsky. Většinou je pouze přehlíželi. Jejich vztah pravděpodobně ovlivňoval velký počet Židů v Římě. Židé v Římě byli velice organizovanou a snadno rozpoznatelnou skupinou. Drželi se většinou pohromadě a bydleli poblíž synagog. Židé nebyli, na rozdíl od jiných států, nuceni uctívat cizí bohy. Židovské zvyklosti byly tolerovány, přesto ze strany ostatních obyvatel docházelo k pošklebkům.

Výbuch začal roku 66 n.l., když kněz jménem Eleazar přesvědčil ostatní kněze, aby už neobětovali židovskému Bohu, ale aby začali obětovat Bohu ve jménu a pro blaho římskému císaři. V Jeruzalémě byl právě prokurátorem Gessius Florus. Vyhlášením války bylo odmítnutí přinášet nadále v Jeruzalémském chrámu oběti ve jménu císaře. . Tento krok znamenal neuposlechnutí Říma a tudíž vyhlášení války proti vládnoucím vrstvám, na něž se spoléhal Řím, které ale ztratili důvěru v prokurátora, kterým v té době byl Gessius Florus. Válka tudíž začala vlastně kvůli neochotě prokurátora řešit spory a problémy. Židé byli utiskováni a nikdo s tím nic nedělal. Kvůli neschopnosti prokurátora Flora se proto Eleazar a ostatní začali bouřit. Nepokoje proti Židům nepropukaly jen na území Jeruzaléma, ale i v diasporách. Například v Alexandrii v roce 66 zaútočili

Řekové na Židy, aby spor byl ukončen, museli zakročit římské legie. V roce 69 nebyl již velitelem římských jednotek, které byly nasazeny proti Jeruzalému, jen obyčejný senátor Vespasián⁸ s malým vlivem na císařský dvůr. Nyní byl velitelem římských jednotek sám císař. Agrippa II. Když viděl, že válka se nedá oddálit se přidal na stranu Říma a odjel z Jeruzaléma. Obyvatelé Jeruzaléma zapálili jeho paláce a také podpálili městský archiv. Josef se od počátku války stal velitelem obrany Galileje. Důvodem, proč vznikla válka, tak bylo na jedné straně odmítnutí konat v jeruzalémském chrámu oběti ve jménu císaře. Dalším důvodem může být to, že Gessius Florus vzal pro sebe chrámový poklad. Tato událost se stala roku 66. Dalším motivem může být to, že v Jeruzalémě začaly boje o moc. A sice mezi zastánci míru a zélóty. Dalším motivem může být nové přerozdělení půdy, která patřila hlavně horní vrstvě obyvatelstva

Počátek války

První střetnutí vojáků židovstva a Říma se mělo uskutečnit u Garidy. K bitvě ale nedošlo, protože Židé utekli. Josephus se tedy musel stáhnout do Jotapaty. Po Jotapatě se brzy vzdala Tiberiada. V Jeruzalémě se k moci dostalo křídlo zélóťů pod vedením Jana z Gischaly, který do Jeruzaléma dorazil z Galileje. Proti Janovi se snažil zakročit stoupenec farizeů Šimon ben Galmaliele. Jan proto nechal tajně do města přijít Idumejce a s nimi zavedl hrůzovládu. Jan se tak stal neomezeným pánem Jeruzaléma. Obléhání Jeruzaléma začalo pár dní před Pesachem roku 70. Jan z Gischaly nechal zabít Eleazara, vůdce zélótské strany, která byla opevněna na vnitřním nádvoří chrámu. Římané zahájili útok na tzv. třetí zdi. Koncem května již Římané překonali druhou zeď. Zbyl jen chrám s Dolním městem a samostatně opevněné Horní město. Titus se rozhodl, že obyvatelstvo nechá

⁸ Vespasián (69-79) římský císař, zakladatel flaviovské dynastie, pocházel ze senátorské dynastie, byl oficiálním členem vojska, které mělo potlačit povstání v Judey.

vyhladověť. Proto postavil zeď, která se táhla kolem celého zbytku města. Na konci srpna roku 70 byl chrám dobyt a vypálen. Šimon byl popraven a Jan byl vzat do vězení. Město obsadil nový místodržící Flavius Silva.

Dobytí Jeruzaléma

Pád chrámu se udál roku 70. Chrámu dobyli římsí vojáci v čele s Titem, pozdějším císařem Římské říše.

Válka v Jeruzalému byla krutá. Město samo trpělo občanskými nepokojemi.

„Židé odvážně bránili hradby proti Římanům. Římanům pomáhala síla a zkušenost, Židům pak odvaha živená strachem a přirozená odolnost v neštěstích. Dosud doufali v záchranu, právě tak jako Římané v rychlé vítězství.“⁹

Flavius v popisu dobytí Jeruzaléma líčí, že Titus nedovoloval svým vojákům zapalovat domy, zabíjet zajatce. Dle Flavia, Titus toužil po tom, aby město a hlavně chrám zachoval pro sebe a město. Josephus dále líčí, jak ho sám panovník poslal za Židy, aby s nimi mohl mluvit rodným jazykem. Josephus je měl přesvědčit, aby se vzdali. Tím že bude možno město a chrám zachránit. Vydal se tedy k hradbám a snažil se svými slovy lid přesvědčit.

Josephus dále píše, že lidé se často pro záchranu holého života uchýlili k útěku z města. Titus je nechával žít a posílal přeběhlíky na venkov. Bohatí lidé byli v Jeruzalémě zabíjeni, protože byli nařknuti ze snah o přeběhnutí na stranu Římanů. Lidé utíkali z města, protože v Jeruzalémě byl strašlivý hlad. Probíhaly ukrutné boje o jídlo.

⁹ Flavius, Josephus : „Válka židovská“, Praha 1965, str. 145

„Bili starce, kteří se pokrmu pevně drželi, za vlasy rvali ženy, které ukřývaly co měly v ruce. Neměli slitování se šedinami, ani s nemluvnaty. Děti, které se nechtěly pustit svých soust, zvedali a tloukli jimi o zem.“¹⁰

Stávalo se, že Římané se postavili na násypy u hradeb a občanům Jeruzaléma ukazovali množství jídla,

Lidé se ve městě mrtvol zbavovali tak, že je jednoduše házeli z hradeb dolů. Stávalo se i to, že mrví se nahromadili do největší budovy ve městě a budova se pouze zamkla.

„Utrpení Jeruzaléma se den ze dne stávalo horším, protože se vzbuřenci v neštěstí rozzuřovali čím dále tím více a protože hlad kromě občanstva již i na ně doléhal. Množství nahromaděných mrtvol po městě bylo na pohled hrozné a vydávalo morový zápach a bylo pro bojovníky překážkou pro výpady, protože museli šlapat po tělech jako na bitevním poli, ač byli tisícerým vražděním otrlí. Ti, kdo po nich chodili, se toho ani nehrozili, ani jich nelitovali, ani nepovažovali zneuctění zesnulých za zlé znamení pro sebe. Zdá se mi, že vyčítali Bohu, že váhá s tím, aby nepřátele potrestal. Neválčilo se již s nadějí na vítězství, nýbrž již jen ze zoufalství nad záchranou.“¹¹

Titus nechal zbudovat násypy k jeruzalémským hradbám. Římané měli za to, že je nutné zničit chrám. Mysleli, že když Židé budou mít stále chrám, budou stále vyvolávat vzpoury. Římané zničili chrám přesně v den, kdy Babyloňané zničili chrám. Josephus líčí, že počátkem a důvodem požáru chrámu byli sami Židé :

10 FLAVIUS, Josephus. *Válka židovská*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, str. 350

11 FLAVIUS, Josephus. *Válka židovská*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, str. 365

„Římané Židy obrátili na útěk a pronikli až ke chrámu. A tu kterýsi z vojáků ani nevyčkal rozkazu, ani se nezalekl tak hrozného počínání, nýbrž veden jakýmsi božím popudem popadl kus hořícího dřeva, dal se pozdvihnout od svého spolubojovníka a vhodil oheň do zlatých dveří, kterými byl od severní strany příchod k příbytkům okolo chrámu. Když plamen vyšlehl, spustili Židé křik hodný té pohromy a sbíhali se, aby tomu zabránili. Ani už nebrali ohled na svůj život, ani nešetřili sil, když zanikalo to, co předtím dokonce i opatrovali.“¹²

„Titus se snažil chrám zachránit. Plameny dosud nikudy nepronikly dovnitř a stravovaly příbytky okolo chrámové budovy. Nahlédnuv, jak tomu také bylo, že je možno ještě stavbu zachránit, vyběhl ven a sám se pokoušel pohnout vojáky k tomu, aby oheň hasili. Liberalové, centurionovi kopiníků ze svého doprovodu, nařídil, aby neposlušné holemi k tomu donucoval. Leč i jejich úctu před Caesarem i strach z toho, kdo jim bránil přemohl vztek, nenávist k Židům a jakési opravdu divoké válečné nadšení. Většinu jich také pobádala naděje na kořist, neboť byli přesvědčeni, že vnitřek je všude přeplněn penězi, a viděli, že věci kolem nich jsou zhotoveny ze zlata.“¹³

Ovšem na druhou stranu Flavius tvrdí, že Titus neměl v plánu zničit i chrám. A že požár chrámu vznikl zcela náhodou. Avšak historik Tacitus tvrdí přesně opak. Je ale možné, že Flavius si tuto pasáž vymyslel, protože své dílo psal jen 10 let po zkáze města, a navíc jeho dílo četl samotný císař Titus. Takže by bylo pošetilé myslet si, že Flavius by napsal něco, co by jen náznakem mohlo vrhnout negativní stín na samotného císaře. My ale víme, že Titus se po válce rozhodl, že náboženství Židů bude pojmuto jako zcela nevhodné náboženství, které si nezaslouží, aby dále existovalo. A zničení chrámu prezentoval tak, že je to čin,

¹² FLAVIUS, Josephus. *Válka židovská*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, str. 385-6

¹³ FLAVIUS, Josephus. *Válka židovská*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, str. 387

který ukazuje sílu a moc římských bohů. Celý čin byl chápán jako akt zloby římských bohů.

Chrám se nevyhnul drancování. Díky požáru chrámu vypadalo celé město jako kdyby hořelo. Nakonec Římané zapálili celé město. Když město a okolí bylo v plamenech, přinesli Římané do posvátného obvodu signa a provolávali slávu Titovi. Proběhl soud nad samovládcem Jeruzaléma Janem. Titus nabádal své vojáky, aby nedávali průchod svému vzteku a nestříleli. Samovládce Jeruzaléma Jan řekl Titovi, že nemůže od něj přijmout milost, protože sám sobě slíbil, že milost nikdy nepřijme. Janovým trestem se stalo doživotní vězení. Ve válce židovské bylo zajato celkem sedmadvadesát tisíc zajatců. za dobu obléhání zemřelo jeden milion jedno sto tisíc lidí. Jeruzalém byl dobyt ve druhém roce Vespasiánovy vlády

Vespasianus nechal svého syna Tita¹⁴ v Judeji a instruoval ho na dálku tak, aby co nejrychleji a co nejjednodušeji vyhrál válku, ať to stojí, co to stojí. Bylo jedno za jakou cenu na lidských životech a za jaké finanční náklady se získá vítězství. Rychlého výsledku za jakoukoli cenu se bylo třeba, aby občané Říma poznali, že nový císař není jen nějakou nulou, ale že je hrdinou římského státu, který dokáže vše co si zamane. V rychlém dobytí Jeruzaléma šlo hlavně o propagandistický triumf. Město bylo zničeno, ať už drancováním, založením požáru a podobně..

Po zničení chrámu měl vzniknout nový judaismus, kde by bylo možno přesunout kult z chrámu a pokusit se nahradit chrámové oběti. Přemýšlelo se, že by chrámový kult bylo možno nahradit dobrými skutky a modlitbami.

¹⁴ Titus byl císařem v letech 79-81. Byl to právě on, kdo dovedl židovskou válku do konce, tím že dobyl Jeruzalém.

Konec války

Poslední pevnost, která Římanům ještě nepodlehla byla Masada, která se nacházela na skále v Judské poušti. Tato pevnost bývá také nazývána jako „pevnost na skále, jež sama není příliš vzdálena od Mrtvého moře.“¹⁵ Masadu dobyl až Flavius Silva. Obránci pevnosti, které vedl vůdce Eleazar, sami sebe pobili, aby nepadli do rukou římských vojáků. Bylo zcela jisté, že obránci by byli ukřižováni, či jiným krutým způsobem zabiti. Pevnost byla definitivně dobyta roku 74. Významným Židem, který přežil židovské povstání byl Agrippy II. Říká se, že jeho dcera Bereniké se měla provdat za Tita. Ale musel od tohoto úmyslu odstoupit, protože se stal císařem. Po válce získal Agrippy II. od Vespasiána území na severu, která byla obývána nežidovským obyvatelstvem. Agrippy měl palác v Kaisarei Filippově u Jordánu. Vláda nad Judeou mu ovšem nebyla vrácena. Římané se rozhodli, že v Judeji nebudou vládnout díky židovským zástupcům, ale dali přednost přímé římské správě. Jeruzalém se tak stal okupovaným městem. Na pořádek města dohlížela desátá legie. Lidé si začínali na židy stěžovat. Skoro žádný stát nechtěl mít Židy na svém území. K Židům se lidé po válce chovali jako k nepřátelům státu. S Židy stále bylo zacházeno velice tvrdě. Jako příklad nám velice dobře poslouží případ chování obyvatel Antiochie k Židům. Když Titus přijel do Antiochie po pádu chrámu, prosili ho obyvatelé, aby vyhnal Židy z Antiochie. Když neuspěli s tímto přáli si, aby Židům byla odňata privilegia Židů. Titus toto ovšem odmítl.

Následky války

Následky války byly obrovské. Po válce se Judsko stalo samostatnou římskou provincií s názvem Judaea v jejímž čele stál místodržící s hodností praetora.

¹⁵ GOODMAN, MARTIN. *Řím a Jeruzalém : Střet starověkých civilizací*. 1. vydání. Praha: Rybka Publisher, 2007, str 376

Provincií chápeme oblast pod římskou vládou. V říši přežívaly místní kultury například lidé si zachovávali svůj jazyk. Římané většinou nechávali diaspory, aby žily svým obvyklým způsobem života. Přesto je ale zřejmé, že ne všechny kultury vnímali Římané stejně hodnotně. Například věřili, že barbarská společnost je protikladem civilizace. Jako barbary chápali ty, kteří mluví jinak než řecky. Jindy byl barbar chápán jako ten, kdo se nesnaží začlenit se do Říma.

Před židovskou válkou byl stál v čele Judska prokurátor, který podléhal syrskému místodržícímu. Nový status znamenal to, že v Judsku byla stálá posádka, tato posádka se také účastnila válek. Hlavním táborem legie se staly zbytky zničeného Jeruzaléma. Dalším následkem bylo vylidnění a zničení ně většiny sídlišť. Má se za to, že obyvatelstvo Palestiny bylo zdecimováno až o třetinu. Důležitý následek byl i náboženský. Židovství se soustřeďovalo kolem chrámu, který byl zničen. Zničení chrámu započalo změnu myšlení, obnovu kultu. Zanikl úřad velekněze. Chrátová daň se nyní odváděla chrámu Jupitera Capitolina v Římě. Což pro Židy samozřejmě znamenalo pokoření. Zničení chrámu zasáhlo i Sanhedrin. Sanhedrin představoval symbol židovské samosprávy. Vedl jej velekněz a ovládali jej aristokratické saducejské rodiny, které měli velký hospodářský vliv. Se zničením chrámu mizí správní autorita sanhedrinu a samozřejmě strana saduceů. Jediná strana, která přežila pád chrámu, byli farizeové. Příslušníci farizeů se stali rabíny

„Označení rabíni je odvozeno od titulu rabi, původně tedy „můj učitel, můj mistr“, brzy však prostě s významem „učitel, mistr“ bez zvláštní funkce přivlastňovacího zájmena můj. Babylonští učenci nesli na rozdíl od svých palestinských kolegů titul bav (čili učitel, mistr bez přivlastňovacího zájmena

můj); zatímco význační představitelé¹⁶ a v dalších stoletích určovali novou podobu judaismu. Titul rabi máme doložený až z doby po roku 70 po Ar. Svědčí o vzniku nové společenské vrstvy židovstva, která v takové podobě předtím neexistovala. Za kořeny tohoto nového stavu lze považovat jednak farizeje a dále starou a od farizeů původně odlišnou skupinu, jejíž příslušníci se nazývali soferím, tedy „písaři“ nebo zákoníky. pozdějšího rabínského judaismu po r. 70 po Kr. Dostali čestné označení raban („náš učitel, náš mistr“). Všeobecné označení stavu učenců je chachamím - „moudří“ nebo talmídej chachamím - „žáci moudrých, žáci učenců“¹⁷

Soferím jako třída vznikly pravděpodobně dříve než farizeové. Měli určitý politický vliv. Měli ideu, že Tóra je středobodem zbožnosti. Tóru lze dle nich aplikovat na všechny oblasti života. Představy farizeů a zákoníků určovaly charakter rabínského proudu. Svatost chrámu se přenáší na všechny oblasti všedního života, ovšem není již na chrám přímo vázána a jejím médiem není kult, ale studium a aplikace Tóry. Místo chrámu stojí nyní v centru pozornosti výlučně Tóra a pouze vyučování a přiměřená aplikace Tóry činí z Izraele svatý lid.¹⁸

Důležitá postava nového směru judaismu je Jochanan ben Zakaj. Byl to význačný farizeus. Snažil se obnovit židovství po pádu chrámu. Je spojen s městem Javne. Javne se po pádu chrámu stalo duchovním centrem rabínského judaismu. Právě zde byly položeny základy rabínského judaismu a zde se také formovaly a třídily materiály, které později dostaly název Mišna.

„Cílem Mišny je uskutečňování Tóry v takovém smyslu a rozsahu, jaký umožňovala politická a společenská situace židovstva v 2. stol. po Kr. Konkrétně

16 SCHÄFFER, Peter. Dějiny Židů v antice : Od Alexandra Velikého po arabskou nadvládu. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. str.. 130

17 SCHÄFFER, Peter. Dějiny Židů v antice : Od Alexandra Velikého po arabskou nadvládu. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. str. 130

18 SCHÄFFER, Peter. Dějiny Židů v antice : Od Alexandra Velikého po arabskou nadvládu. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003., str. 131

*to znamená, že Mišna formuluje chápání světa a skutečnosti vlastní rabínskému judaismu, pro nějž je zásadní událostí ztráta chrámu. Jakožto dokument o rabínském judaismu vyjadřuje Mišna výhradně sebepochopení vůdčí skupiny této podoby židovství, tj. Rabínů, kteří se chápali jako povolání a zplnomocnění vůdci lidu. Rabínské chápání světa a skutečnosti se rozvíjí v šesti velkých tematicky uspořádaných oddílech“.*¹⁹

O druhé válce židovské nemáme tolik dochovaných informací jako o první válce. Šedesát let po první válce Židé opět povstali proti Římanům. Povstání bylo započato roku 132. Možná, že důvodem k vypuknutí byla i touha po pomstě a odplatě za to co se dělo při obléhání Jeruzaléma. Povstání bylo ukončeno roku 135. v tomto roce zahynul i vůdce povstalců, který byl znám jako Bar Kochba, „Syn hvězdy“. Povstání bylo ukončeno za vlády císaře Hadriána. Následky, které si povstání vyžádaly, byly snad ještě drastičtější než při první válce.

¹⁹ SCHÄFFER, Peter. *Dějiny Židů v antice : Od Alexandra Velikého po arabskou nadvládu*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003.str 156-157

3. JOSEPHUS FLAVIUS

Životopis Josepha Flavia

Josephus Flavius pocházel z rodiny kněží. Narodil se okolo roku 37 či 38 v Jeruzalémě. Jeho otec se jmenoval Matthias a byl velice vážený v Jeruzalémě. Byl vychováván v židovské tradici, tudíž jeho rodilou řečí byla aramejšтина či hebrejšтина, ale možná obě. V 16 letech měl chuť prozkoumat všechny skupiny, které ho obklopovaly. Zabýval se 3 sektami. Nejdříve se zaměřil na Farizeje, pokračoval Saducejskou skupinou a skončil Essejci. Poté strávil 3 roky s jistým Banusem na poušti. Po třech letech se vrátil zpátky do města a ve 26 letech se vydal na cestu do Jeruzaléma. Bylo to za prokurátora Felixe. Josephův přítel, kněz, byl ve vězení, Josephus se rozhodl, že se vydá do Říma za Caesarem, který nebyl hluchý ke zbožnostem, aby ho poprosil o vysvobození onoho kněze. Jeho loď cestou ztroskotala. Musel bojovat o holý život. Když se vrátil zpět povšiml si, že v zemi roste naděje na odtržení se od nadvlády Říma. Od této nálady ovšem velice odrazoval. Bylo mu jasné, že Židé nemají takové válečné a ekonomické možnosti jako Římané.

Josephus Flavius, židovským jménem Josephus ben Mattatjáh, byl velice vzdělaný spisovatel židovského původu, který byl ovlivněn helénismem. To se projevovalo tím, že měl úctu k Římu, oslavoval římské císaře, přestože právě tito císařové stáli za pádem Říma. Dnes můžeme Flavia poznat jen z jeho děl. Z nich se dozvídáme, že Flavius po svém otci Mattatjáhovi patřil k vážené kněžské rodině. Po matce byl spřízněn s rodinou Hasmoneovců, která panovala v Judsku. Krátce po jeho návratu do Jeruzaléma rozžehlo se Židovské povstání proti římské nadvládě. Jako jeden z hlavních velitelů byl vyslán na sever Palestiny, do Galileje. V Galileji měl Josephus pečovat o bezpečnost obyvatel. Lid ho měl rád. Ovšem v Galileji byl jistý Jan, který takové postavení Flaviovi záviděl a intrigoval tedy proti němu. Jan přišel do Tiberiady, kde Flavia začal pomlouvat.

Tiberiadští od Flavia začali odstupovat a přestávali mu věřit. Jan dokonce zašel tak daleko, že chtěl nechat Flavia zabít. Naštěstí Flavius utekl a vydal se do Tarichéje. Když se to Galiléjané dozvěděli, chtěli Flavia pomstít a do Tiberiady se vydat. Jan stále psal Flaviovi, že on nechtěl Flavia zabít. Že jiní proti jeho vůli se snažili Flavia zabít. Stejně nezabránil Flavius pomluvám, že Galileji chce Římanům nechat. Nyní takové řeči podněcoval Justus, který byl správcem Tiberiady. Flavius o něm píše, „že to byl zlý muž, který se narodil k vzbuzování bouřek, brojivec a odbůjce. Že nikdo nebyl jako on.“²⁰ lid opět o život Josephův usiloval. Flaviův přítel Šimon si všiml, že se blíží na Flavia nebezpečí. Flavius se rozhodl, že promluví k lidu. Nakonec Flavius lid přesvědčil, že opravdu lid nezradil. Tiberiadšané prosili krále, aby nechal Flavia opevnit hradbami město. Tiberiadšané se rozhodli, že zůstanou věrní králi. Justus se rozhodl, že se dostane k vládě v Tiberiadě. Ale lid ho nechtěl.

Jako vojevůdce Galileje musel se Josephus po vpádu Římanů ukrýt. Flavius byl zajat v pevnosti Jotapata a stal se zajatcem. Byl doveden až k císaři Vespasiánovi, kterému předpověděl, že bude císařem.

Ze zajatce se Josef stal členem královské družiny. Josephus zůstal u Tita až do konce židovské války. Vespasián později poručil Flaviovi, aby se oženil s krajankou z Césareje. Brzy ale rozkázal Vespasián opět Flaviovi, aby se oženil s dívkou v Alexandrii. Z Alexandrie byl poslán s Titem k Jeruzalému, který byl obléhán. Flavius zmiňuje, že nejen Židé, ale i Římané mu usilovali stále o život. Snažili se Titovi vsugerovat, že Flavius je zrádce. Titus ale vždy tyto pomluvy přešel mlčením. Když Titus dobyl Jeruzalém, dovolil Flaviovi, aby si ze města vzal co by chtěl. Flavius si přál, aby osvobodil některé osoby. Propuštěn byl jeho bratr s padesáti přáteli. Nechal vysvobodit i mnoho žen a dětí. Vespasián mu projevoval přízeň. Dal mu římské občanství a plat. Od Vespasiána dostal i

20 FLAVIUS, Josephus. *The Great Roman-Jewish War with the Life of Josephus*. 1. vydání. New York: Harper Torchbooks, STR, 279

polnosti v Judeji. Se svou manželkou, se kterou měl tři děti, se rozvedl. Oženil se do třetice a vzal si vznešenou židovku. S touto ženou měl další dva syny. (Justus, Simonides). Flavius zažil za svého života v Římě tři císaře, Vespasiána, Tita a Domitiána. I Domitiánus se k němu choval velice dobře. Pozemky, které měl v Judeji mu nechal bez všech poplatků. Flavius adresuje svůj životopis jistému Epafroditovi, o němž moc nevíme. Domníváme se že to snad byl svobodník Neronův za Domitiána.

Roku 71. přijel s Titem do Říma a dostal římské občanství. Bydlel v blízkosti římského císaře. Je pravděpodobné, že v Římě zůstal až do své smrti. Je pravděpodobné, že od zadržení v Římě se Josef zabýval popisováním průběhu války. Původně je psal svým mateřským jazykem aramejsky. Josephus sepsal dílo o dějinách Židů od počátku až do konce židovské války. Zemřel roku 100..

Uchopení postavy Josepha Flavia

Josephus se ve svých dílech skrývá. Máme mnoho možností jak Josephus Flavius sám sebe chápal. Začala bych možností proroka. Ať už postavu Flavia pochopíme jak chceme, nesmíme zapomenout, že v první řadě byl Flavius člověk. Jeho chuť pro literaturu můžeme vidět od jeho čtrnácti let. Sám byl kněz a v jeho žilách kolovala krev Hasmoneovců. Můžeme si povšimnout, že když mu o něco šlo dokázal být bezohledný. Je patrné, že obdivoval Římany. Byl velice nábožensky založený. Byl dosti pyšný. Na druhou stranu nacházíme v jeho životě mnoho věcí, na které mohl být hrdý. Ve svých dílech byl velice zodpovědný a detailní. Na Flavia můžeme pohlížet z několika perspektiv:

Josephus Flavius jako prorok

Josephus si mohl myslet, že jeho kroky vede sám Bůh. Že ho Bůh vybral, aby válku přežil a podal o ní svědectví. Josephus se chápal jako schopný

prorokovat budoucnost. Možná se tak cítil, protože měl důvěru lidí, protože jeho otec byl kněz,. Flavius sám byl seznámen s věštby svatých písem. Flavius říkal, že dokáže prorokovat boží vůli. On sám sebe chápal jako božího pomocníka. Lépe řečeno bral se za boží nástroj. To že vyložil budoucímu císaři Vespasiánovi co se stane, bral asi jako příkaz od samotného Boha.

Josephus je reprezentantem židovské apokalyptiky. Ovšem jeho práce nelze chápat stejně jako apokalypsy Daniela či Lenocha. Ale jisté podobnosti se tu dají nalézt. Židovskou apokalyptiku je možné popsat trojím způsobem Židovská apokalyptika je nejasný, literární a ideologický fenomén s úzkým vztahem k eschatologii a mesianismu²¹ Židovská apokalyptika se zabývá odhalením božského tajemství, ve kterém budoucí osud židovského národa je jedním z nejdůležitějších.²²

Dále se nabízí možnost : Židovská apokalyptika odkazuje primárně k nové eschatologii, skrývající transcendentní, kosmickou, dualistickou, universální a individuální soteriologii, o které se věří, že vznikla v helénismu.²³

Třetí možností, jak definovat židovskou apokalyptiku je popsat ji jako esoterický fenomén, který se soustřeďuje na odhalení duchovních tajemství.²⁴ Možností jak popsat a vyjádřit tajemství je buď ústně, díky prorokům, či písemně, apokalypsou.

„Flavius nepoužil ve svém díle nikdy slova apokalyptika. A jen 4x použil slovesa odkrýt (řecky apokalyptein) Ovšem tohoto slova užívá ve zcela rozumovém významu. A sice ve významu ukazovat něco, co je za normálních okolností skryté (názor, zbraně). I když Josephus nikdy nepoužil slovesa apokalyptein ve správném slova smyslu, je jasné že si byl dobře vědom ideje

21 Mason, Steve : *Understanding Josephus, Seven Perspectives* : Sheffield Academic Press, 1998, str.39

22 Mason, Steve : *Understanding Josephus, Seven Perspectives* : Sheffield Academic Press, 1998, str 52

23 Mason, Steve : *Understanding Josephus, Seven Perspectives* : Sheffield Academic Press, 1998, str 40

24 Mason, Steve : *Understanding Josephus, Seven Perspectives* : Sheffield Academic Press, 1998 str. 40

*nadpřirozeného tajemství, které je odkrýváno vybraným prorokům jako prostředníkům.*²⁵

Flavius sám sebe popsal jako proroka. V noci měl sen, ve kterém mu Bůh zjevil co by se mohlo stát lidem. Mohl sebe chápat jako proroka, díky zjevení ve snu a své schopnosti interpretovat božský text, který mu byl zjeven. Flavius popisuje jak byl povolán jako prorok, aby šel k císaři Vespasiánovi, kterému měl říci, že bude v blízké budoucnosti novým císařem Říma. Zde se odkrývá možnost, jak Flavius na sebe a na své dílo nahlížel. Je možné, že Flavius své historické dílo chápal svým způsobem jako prorocké dílo, které si činilo nárok na prorockou tradici biblických knih. Velice pravděpodobné je, že Flavius sám sebe chápal jako interpreta, který se soustřeďuje na svou roli jako zapisovatel historie, která byla zjevena prorockým způsobem.²⁶ Flavius je dnes pro nás nejdůležitějším svědkem ohledně židovských proroků v helénistickém Římu. Flavius tvrdí, že jeho proroctví je spojeno s jeho historickým dílem. Sám se velice zajímal o úlohu proroků, chápal je jako prostředníky mezi Bohem a lidským světem.

Josephus Flavius jako odpadlík a zrádce

Je také možné že Josephus se cítil jako odpadlík od židovského náboženství. Sám se docela distancoval od židovského osudu. Jistě tomuto názoru nahrávají lidé, kteří hanobili a uráželi Josepha jako zrádce židovství. Josephus se těmito pomluvám celý život hájil a je možné, že i proto sepsal knihu „*Starobylosti Židů*“, kterou pojal jako obrana Židů a židovského náboženství.

Tomuto pocitu napomohla již jeho první návštěva Říma okolo roku 63 či 64, když byl vyslán k císaři, aby pomohl propuštění zajatých Židů. Velice si ho

25 Mason, Steve : Understanding Josephus, Seven Perspectives : Sheffield Academic Press, 1998, str. 43

26 Mason, Steve : Understanding Josephus, Seven Perspectives : Sheffield Academic Press, 1998, str.

oblíbila Neronova manželka, která nakonec pomohla propuštění vězňů. Josephus byl tak okouzlen velikostí a majestátností Říma. Pokoušel se odrazovat Židy, aby upustili od myšlenky revoluce proti Římu. Říkal, že Židé nemají takové vojenské schopnosti. Flavius si uvědomil, že by mohl být nařčen z toho, že upřednostňuje Římany a proto se raději stáhl do chrámu a později k Farizeům. Doufal, že revolucionáři se brzy uklidní a celá situace vyjde do ztracena.

Tento pocit jistě umocnila situace, když ho římsí vojáci vyslali k hradbám Jeruzaléma, aby promluvil ke svému lidu.

Josephus Flavius jako historik

Další možností, jak sebe Flavius chápal je pouhý zapisovatel toho co viděl. Napomáhá tomu to, že v popisu průběhu židovské války byl velice detailní a dalo by se říci i objektivní. Samozřejmě je pravděpodobné, že některé informace upravil tak, aby vyhovovaly i císařské propagandě, protože si byl vědom, že žije díky císařově milosti. Flavius sepsal v Římě i Židovské starožitnosti, ve kterých se zabývá dějinami židů až do doby císaře Nera. Flavia vnímáme jako nejvýznamnějšího antického židovského historika. Snažil se být ve svém popisu událostí detailní, pravdomluvný a přesný. Nesnažil se nic zatajit či upravit. Z jeho děl na nás dýchá jeho touha po pravdě. I když na druhou stranu data, která ve svých dílech uvádí nejsou až tak zcela spolehlivá a dostačující. Přesto to nic neubírá na jeho významu. Ve svých dílech přesto Flavius zcela zůstává Židem. Stále odkazuje na to, že Bůh trestá hříšníky a odměňuje zbožné. Přestože byl vynikajícím historikem, z něhož i my dnes velice čerpáme a z jehož děl se dozvídáme důležité detaily o dobytí Jeruzaléma, Židé ho za jeho života spíše přehlíželi a opovrhovali jím. Nemohli mu zapomenout, že zatímco lidé v obléhaném Jeruzalémě trpěli, on byl v bezpečí u Římanů. Přesto později

můžeme nalézt znaky vzrůstající uznání i od Židů. Římané ho vnímali jako nejvýznamnějšího židovského spisovatele své doby

Josephus Flavius jako obhájce židovství

Flavius toto přízvisko dokonale ukazuje na díle „*O starobylosti Židů – Odpověď Apionovi*“. Toto dílo je bráno jako obrana Židů. Flavius použil své dílo Starožitnosti jako dílo, které si kladlo za cíl doporučit judaismus pohanům. Povšimnout si toho můžeme na příkladu Abrahama. Abraham byl dle něj něco jako filosofický misionář : to on navštívil Egypt s cílem ukázat svého Boha a tím docílit toho, že se Egypťané vzdají svého boha. Starožitnosti chápeme jako knihu o židovském zákonu, dějinách a kultuře popisovaných pro pohany v Římě, kteří projevovali alespoň mírný zájem o židovství. Flavius připojil svůj životopis ke knize Starožitnosti. Svůj životopis pojal spíše jako vysvětlení svého chování během židovské války. Flavius se snažil vyvrátit obvinění, která proti němu a jeho chování vyvstala Starožitnosti jsou primárně chápány jako obranná práce. Vyhýbá se všem pasážím, které by ho mohly obviňovat z čehokoli. Snažil se o to, aby kniha byla chápána jako důkaz jeho charakteru.

Starožitnosti jsou dvě útlé knížečky, kniha je věnována Epaphroditovi. Ten byl asi tajemníkem císaře Nera. A byl roku 96 na příkaz císaře Domitiána popraven. Kniha byla sepsána někdy okolo roku 95. Knihu sepsal protože jak sám píše :

„Abych dokázal, že ti, kteří nás pomlouvají, tak činí z nepřátelství a vědomě lžou. Jiným lidem chci jen poskytnout více informací a vůbec chci poučit všechny, kteří chtějí znát pravdu o starobylosti našeho národa... Pokusím se rovněž vysvětlit, z jakých příčin se jen málo řeckých historiků zmínilo o našem národu.“²⁷

²⁷ Flavius, Josephus : „O starobylosti Židů“, Odeon, Praha 1998, str. 7

V prvním díle knihy Flavius poukazuje na pravdivost o starobylosti svého národa. Píše, že židovský národ opravdu pochází z dávného starověku. Lidé ovšem namítali, že Řekové se o Židech nezmiňují. Proto Flavius řekl, že Řekové při psaní historických knih dávali větší důraz na uměleckou a stylistickou stránku díla než zaznamenání přesných údajů. Ovšem právě pravidla řecké rétoriky vyžadovala, aby dílo nejen poučilo, ale i pobavilo. Zatímco židovští kněží vedli přesné faktografické záznamy. A to, že Řekové ve svých dílech nezmiňují Židy je celkem jasné, protože Řekové s Židy nesousedili a nepřišli s nimi do styku. O Židech píše přeci ostatní národy, jako třeba Egyptané či Foiničané.

V druhém díle vyvrací názory, které šířil Apión.

„Některé jeho zprávy odpovídají tomu, co před ním řekli už jiní, další tvrzení připojil velmi nevkusně sám, většina jeho líčení však obsahuje směšná tvrzení a mám-li to říci po pravdě, dosvědčují jeho nevzdělanost a vyvolávají dojem, že je sepsal bezcharakterní člověk, který byl celý život demagogem.“²⁸

Apión například podotýká, že Židé jsou důvodem rozbrojů. Dále, že nestaví sochy k počtě císařů. Tímto spisem se Josephus snaží ukázat svou oddanost svému národu. Přesto mu Židé nikdy nezapomněli, že v očích Židů je Flavius zradil. I díky tomuto byl pramalý zájem u Židů o Josefovou knihu.

Flaviovo dílo „Válka židovská“

Flavius napsal své dílo „Válka židovská“ řecky a aramejsky. Aramejská verze se nám bohužel nedochovala. Poprvé vyšla kniha tiskem roku 1470.

²⁸ FLAVIUS, Josephus. *O starobylosti Židů: Odpověď Apiónovi*. 1. vydání. Praha: Odeon, 1998, str 53

Aramejskou verzi napsal pro jak on píše barbary²⁹, kterými rozuměl Babylóňany, vzdálené obyvatele Arábie a pro lidi žijící za řekou Eufrat.

Řeckou verzi se rozhodl napsat jako pomoc pro lidi, kteří mluvili řecky a žili pod římskou nadvládou. Řečtina totiž byla nejrozšířenějším jazykem mezi vzdělanci. Při řecké verzi se řídil vzorem řeckých historiků. Stejně jako řečtí autoři, i on se věnoval velice málo období, které sám nezažil.:

„Považuji nyní za neúčelné a i jinak za zbytečné vyprávět o dávných dějinách Židů, kdo to jsou a jak byli vyvedeni z Egypta, do jaké země přišli na své bludné pouti, jakých věcí potom dobyli a jak se přestěhovali, protože i ze Židů mnozí přede mnou pečlivě sestavili činy předků i někteří z Řeků ty věci přeložili do své mateřštiny a mnoho se pravdy neminuli. Tam, kde přestali jak jejich dějepisci, tak i naši proroci, odtud učiním začátek svého spisu... Události starší než moje doba projdu stručně.“³⁰

Ostatně po úspěchu „*Války židovské*“ se sám nakonec vrhl na sepsání starších dějin židovského národa. Dílo shrnul pod název „*Židovské starožitnosti*“. Vzorem mu jistě byla kniha od Dionysia Halikarnaského, která se nazývala „*Římské starožitnosti*“

„*Válku židovskou*“ sepsal proto, aby poskytl informace a varoval. Dílo vzniklo chvíli po dobytí Jeruzaléma. Chápal, že nemůže pozitivně popsat jen jednu stranu. Musí ale objektivně popsat konání na obou stranách. Dílo bylo věnováno Agrippovi a Titovi. Oba dílo dokonce pochválili. Flavius říká, že může být objektivním zapisovatelem událostí, protože se narodil jako Žid, jako kněz, který dokonce bojoval proti Římanům. Později, že žil v Římě. Díky těmto událostem si Flavius myslel, že ho nikdo nemůže vinět ze slepé oddanosti ať už

²⁹ SHUTT, R.J.H. *Studies in Josephus*. 1. vydání. London: S.P.C.K., 1961, str. 18

³⁰ FLAVIUS, Josephus. *Válka židovská*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965. str. 35

k Římanům či Židům. Že je schopný pravdivě popsat chyby na obou stranách díky jeho vztahům, které choval k oběma stranám. Římané nakonec dílo přijali jako oficiální historický zápis války židovské.

V názvu knihy je patrné jeho zalíbení v římské kultuře. Válku nazval podle Caesarových Zápisků o válce Galské.

Knihy začíná makabejskými válkami. Detailně popisuje vládu Hasmoneovců. Věnuje se i vládě Heroda. O Pilátovi Pontském se zmiňuje velice krátce.

Díky Josephovi se nám dochovaly popisy třech hlavních náboženských směrů v židovství. A sice o farizejích, Saducejích a essejcích. O farizejích a Saducejích máme možnost něco dozvědět se z Talmudu.

„Válka židovská“ je napsána podle literárních požadavků své doby. Její sloh je rétoricky nadnesený, ne však na úkor jasného sledu a srozumitelnosti.“³¹

Jako zdroje, kterými podložil své dílo uvádí své vlastní zážitky, které zažil. Ptal se dezertérů z obléhaného Jeruzaléma, mluvil s římskými vojáky. Počáteční části Války židovské se kryjí s poslední částí Starožitností.

Dílo Josepha Flavia chápeme jako základní pramen při studiu situace v Jeruzalémě v době římské nadvlády. Je to právě jeho dílo, ze kterého čerpáme, když se chceme dozvědět něco o farizeích či zélótech. Flavius napsal své dílo „Válka židovská“ v Římě. Je to jeho nejznámější dílo. Josephus Flavius v předloze knihy tvrdí, že musel zapsat pravdu o válce židovské, protože to co se do té doby zapsalo, je plné lží, z některých knih že lze vyčíst nenávist k Židům, či pochlebování Římanům. Někteří autoři popsali průběh války jako demonstraci velikosti Říma. On že chce pravdivě zapsat to, co viděl. Sám tvrdil, že si nic

³¹ FLAVIUS, Josephus. *Válka židovská*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965. str. 26

nepřimyslel, a že vše vykreslil, tak jak se opravdu stalo. Ve svém díle začíná Flavius dobou Antiocha Epifana, čili dobou okolo 175 – 163 př. Kr. Dílo je rozdělena do 7 knih. Samotnou válkou židovskou se zabývá od čtvrté knihy, ve které popisuje, jak Titus obléhá Jeruzalém. Šestá kniha se zabývá dobytím Jeruzaléma. Válka židovská byla publikována v Řecku někdy okolo roku 75. V aramejštině tato kniha vyšla někdy o rok dříve.

Další neméně známou knihou Flavie jsou „*Židovské starožitnosti*“. Dílo je rozděleno do 20 knih, které jsou věnovány jistému Epaphroditovi. Kniha je jeho nejdelším dílem. Snaží se zde podat výklad o tom, kdo vlastně Židé jsou. Seznamuje čtenáře s historií židovského národa. Začíná dokonce stvořením světa. Kniha končí dobou prokurátora Flora.

3.3.1. Agrippova řeč

V díle „*Válka židovská*“ můžeme nalézt významný oddíl, který pojednává o řeči, kterou pronesl král Agrippa. Josephus vkládá do úst krále Agrippy II. řeči, v nichž dává prostor i svým vlastním názorům o události.

Když roku 68 propuklo v Jeruzalémě povstání, pronesl král Agrippy se svou sestrou Bereniké řeč. Jeho otec., Agrippa I., byl roku 41 ustanoven císařem Claudiem za krále Judeje. Agrippa II. se těšil oficiálnímu uznání ze strany Říma. Pojilo ho úzké přátelství s císařem Caligulou. Agrippa byl asi v Římě vychován. V Agrippově moci bylo jmenovat jeruzalémské velekněze.

Touto řečí chtěl přesvědčit obyvatelé, aby zabránili pohromě, která přijde, pakliže se nezastaví povstání. Rozpoutanou válku totiž již nepůjde zastavit bez pohrom. Židé se nehodlají podříditi Římanům, i když jim je podřízen každý. Ve své řeči nezapomněl Agrippa zdůraznit sílu Říma. Vždyť Římané jsou neporazitelní, zatímco Židé jsou v tomto boji bezmocní. Nelze spoléhat na hradby Jeruzaléma.

Ve své řeči vzpomněl na jiné státy, které povstaly proti Římu, a které nakonec byly zničeny. Je zde patrná touha po svobodě, dále vypočítává příčiny povstání. Dále apeluje na náboženskou čistotu, kterou v době války nelze udržet. Jistě se v boji budou spoléhat na boží pomoc, ale jak se jí dovolat, když sami poruší jeho uctívání. Když válka nepropukne bude alespoň chrámový okrsek zachráněn.

Spojenectví s Bohem je na straně Římanů. Bez Boží pomoci by přeci Římané nedokázali dobýt tak velikou říši.

Je možné, že řeč vznikla později jako propaganda římské moci. Neboť v proslovu se stále opakuje velikost Říma. Josephus v této řeči nastínil to, že Židé překračují boží příkazy, že Židé na své straně mají boží pomoc.

3.3.2. Josephova řeč

Titus vyslal Josepha k hradbám města, aby promluvil s Židy jejich rodným jazykem. Doufal totiž, že autorita Josepha je donutí se vzdát. Josephus obcházel hradby, ale snažil se být v dostatečné vzdálenosti, aby ho někdo nezasáhl. Prosil Židy, aby ušetřili sebe i svou zem. Přesvědčoval, že Římané jsou mírumilovní k cizím posvátným místem, ale když město dobijí násilím nebudou už brát ohledy. Josephus se snažil lid přesvědčit těmito slovy :

„Římané nebudou zlým vzpomínat toho, co se stalo, pokud nebudou zpupně jednat až do konce. Neboť při vítězství jsou povahou mírní a před hněvem dají přednost svému prospěchu. Ten pak je nemít ani liduprázdné město, ani pustou zemi. ... Domnívám se ostatně, že božstvo již opustilo posvátná místa a že stojí na straně těch, proti nimž nyní bojujete. Počestný člověk se vyhne domu neřesti a nenáviděti

bude jeho obyvatele a vy jste ještě přesvědčení, že Bůh, který vidí vše, co je skryto, a slyší vše, co je zamlčeno, setrvá na vaší straně, když pácháte špatnosti?“³²

Vždyť sami Židé už museli pochopit, že v boji s Římany nemají nejmenší šanci. Židé by si měli Římanů vážit, vždyť jim patří celý svět. Neměli by bojovat za svobodu, vždyť už dlouho žijí pod cizí nadvládou. Tím, že teď bojují o svobodu jdou na jistou smrt. Josephus podobně jako Agrippy ve své řeči podotýká, že válka není vedena jen proti Římu, ale i proti samotnému Bohu. Dále zmiňuje boží zastání se Židů, když trpěli bezpráví.

*„Vcelku řečeno, nic naši předkové nespravili zbraněmi a nic neztratili bez nich, když se obrátili k bohu. Když setrvali doma, vítězili, jak se soudci líbilo; když bojovali, vždy byli poraženi.“*³³

*„Já myslím třeba, aby ti, kdo obývají posvátné místo, ponechali všechno k rozsouzení bohu; kdykoli se s prosbami obracíjí na soudce tam nahoře, musí se vzdát lidského zasahování.“*³⁴

Stejně jako v Agrippově řeči i zde je řečeno, že Bůh opustil posvátné místo a je již na straně Římanů. Cesta k záchraně je jednoduchá. Je třeba usmířit si Boha, vyznat se ze svých hříchů a upřímně jich litovat.

Ovšem ani po této řeči se Židé nehodlali vzdát.

32 FLAVIUS, Josephus. *Válka židovská*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, str. 348

33 FLAVIUS, Josephus. *Válka židovská*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965. str. 346

34 FLAVIUS, Josephus. *Válka židovská*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965. str. 347

3.2.3. Eleazarova řeč

Eleazarova řeč probíhá v Masadě, která je obléhána Římany. Když si Eleazar uvědomí co by se s obyvateli stalo rozhodne se přesvědčit ostatní, že je lepší sebevražda, než padnou do římského zajetí.

„Dávno jsme se rozhodli, mužové udatní, že nebudeme otročit ani Římanům, aniž komu jinému kromě boha, neboť pouze ten je pravým a spravedlivým pánem lidí. Nyní přichází chvíle, která velí, abychom skutkem dokázali opravdovost svého smýšlení.“³⁵

Eleazar říká, že zkáza města je důsledkem božího hněvu za bezpráví. Sebevražda dle něj bude dostatečným trestem. Dříve než podstoupí sebevraždu však Eleazar chce zničit sám město a poklady, které se ve městě nachází. Sebevražda znamená, že zemřou neztročení. Zemřou zcela svobodní.

3.2.4. Význam řeči ve „Válce židovské“

Flavius zařadil do svého díla tyto tři velké oddíly. Stejně jako jiní antičtí historikové vkládá do úst vojevůdců řeči,. Na nich demonstuje své spisovatelské umění. Tyto oddíly skončí vždy jako apel. Proslovy se skládají ze dvou částí v první části se řečník snaží smířit Židy s představou římské nadvlády. Ve druhé části se píše, že Židé ztratili díky svému jednání boží pomoc. Agrippova i Josephova řeč se snaží ukázat, že Bůh poslal římské vojáky vykonat soud nad Izraelem.

Samozřejmě můžeme tyto úseky chápat jako propagandistický materiál, který demonstroval velikost Říma. To, že se mu nikdo nevyrovná.

³⁵ FLAVIUS, Josephus. *Válka židovská*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965. str 431

4. CHRÁM V NOVÉM ZÁKONĚ

Úvodní charakteristika

V Novém zákoně nalezneme pasáže, ve kterých se Ježíš nejen vyjadřuje ale i vyvíjí určitou činnost v souvislosti s Jeruzalémským chrámem. Ježíš mluví o očistě chrámu. (Mk 11,15-18; Mt21,12-17; LK19,45-48; J2,13-22)

Ježíš se tu zmiňuje o vyčištění chrámu. Zmínka o vyčištění naznačuje, že Ježíš si nějakým způsobem myslel, že chrám je či byl znečištěn. Někteří badatelé vidí v očistě chrámu buď vymícení obchodu, který se konal v chrámovém okrsku, jiní zase změnu chování kněží, kteří nejednali moc podle božích předpisů, očistě kultu či ekonomickou stránku chrámu. Mám tím na mysli prodej holubic, korupci. Samozřejmě se nabízí i očista eschatologická. Ježíš možná požadoval chrám naprosto bez materialismu. Právě to, že se v chrámovém okrsku nacházelo místo obchodu, pošpinilo svatost místa, ve kterém se nacházel samotný Bůh. Ježíš chápal chrám pouze jako místo boží přítomnosti, jako nejsvatější místo. Joachim Jeremias³⁶ chápe pod pojmem očista útok proti kněžím, kteří zneužívali svého postavení a šli tvrdě za svým prospěchem. Ježíšův útok byl hlavně na obchod, který se konal v chrámovém okrsku. Ovšem takový obchod byl důležitý pro vykonávání obětí. Lidé, kteří chtěli vykonávat oběti pro Boha, byli nuceni si v chrámovém okrsku kupovat rituálně čistá zvířata určená k obětem.

Ježíš se snažil vrátit chrámu jeho původní podobu. Vadilo mu znesvěcení chrámu. chrám chápal jako místo, kde se uctívá Bůh, jako místo pro vykonávání obětí pro Boha, jako nejsvatější místo. Snažil se očistit chrám od obchodu. Ježíš se patrně chápal jako náboženský reformátor. Bojoval proti korupci, nemorálnosti kněží. Máme za to, že věřil, že to co koná je nařízeno od Boha. Je ovšem otázka, zda

³⁶ Sanders, E.P. : „Jesus and Judaism“, Fortress Press, Philadelphia 1985, str. 62

zničení chrámu předpovídal, či pouze jím hrozil. Očekával, že nový chrám bude lidem dán od Boha. To by znamenalo, že věřil, že konec světa se blíží. Je jisté, že lidé, kteří vyslechli jeho slova, byli pohoršeni. Neuměli si představit, že chrám by mohl být zničen.

Ježíš mluvil o blížícím se Království božím. Také se zmiňoval o zničení chrámu, což jde ruku v ruce s jeho eschatologickým očekáváním. Starý chrám bude zaměněn novým chrámem.

Chrám u Marka

Mk 11,15

Ježíš chce očistit chrám, a proto máme za to, že Ježíš považoval chrámový kult za znečištěný. Ježíšovo působení proto považujeme za prorocké znamení, kterým chtěl působit na lidské pokání a návrat Izraelců k pravé zbožnosti. Ovšem my dnes spíše pod Ježíšovým chováním nerozumíme ani pokus o kultickou reformu ale ani přímé prohlášení o zkrácení konečného universalismu. Protože Ježíši v první řadě nešlo o očistění chrámu. To vypočítáme na tom, že on neměl nic společného se skutečnými místy kultu, ale vše co konal se odehrávalo na pohanském nádvoří. Když Ježíš odtud vyhnal obchodníky, nešlo mu o prázdný kult, ale šlo mu o svatost chrámového okrsku, který chápal jako zohavený stávající praxí. Ježíš také zakázal pronášení nečistých nádob z domů skrz chrámový dvůr, přes který si lidé zkracovali cestu. Ježíš ukázal Židům, že přestože berou chrám jako místo boží přítomnosti, tak se nechovají podle toho. Ježíš přijal požadavek absolutní poslušnosti k JHWH, kterou prohlašovali proroci. Je zde nanejvýš pravděpodobné, že Ježíš na sebe převzal chování, které bylo očekáváno od Mesiáše. A sice, že očistí chrám. Ježíš se u obyvatelstva prezentoval jako Mesiáš. Není ale zcela jisté o co přesně šlo v kajicném volání

proti stávajícímu chrámu. Ježíš měl asi za to, že jako prorok musí proklamovat vůli JHWH na chrám, a sice v rozporuplném smyslu : vedle požadavku absolutně poslušného a správného chování stávajícího chrámu, předpovídal zničení chrámu. Je jisté, že stále byl chrám pro Ježíše místem boží přítomnosti, ale přesto brzy předpovídal konec chrámu. Je možné, že Ježíš svým postojem k stávajícímu chrámu si byl svou předpovědí jistý, že umožní nový boží vztah, který by mohl nyní na místě nového chrámu nastoupit

Mk 13,1

Budeme se zde zabývat Mk 13,1³⁷

Tato Ježíšova řeč lze přiřadit k takzvaným eschatologickým řečem.³⁸ Ježíš tak předpokládá zničení chrámu. Touto věštbou se Ježíš řadí k prorokům. Někteří se domnívají, že tato perikopa vznikla až po zničení chrámu Římany. To by se ale asi Ježíš o zničení chrámu vyjádřil jinak. Řekl by, že chrám bude spálen a ne jen, že bude zničen. Proto se většina badatelů domnívá, že perikopa vznikla před rokem 70. Dalším důvodem proč perikopa vznikla před rokem 70 je ten, že zničení chrámu je v daleké budoucnosti. Učedníci se ho ptali, kdy toto vše nastane. Ježíš jim neřekl kdy přesně. Ale řekl jim, že přijdou falešní mesiáši, že bude strašné utrpení. Nakonec řekl, že čas kdy přijde očekávaný konec je když se na fíkovníku objeví listí. Lidé mají bdít, protože neví, kdy tento den přijde.

O zbourání chrámu se Marek vyjadřuje v perikopě 14,58.³⁹ Této věty bylo použito u soudu s Ježíšem. Marek pochybuje, že to byla Ježíšova slova. Píše, že toto řekli falešní svědci, kteří chtěli Ježíši ublížit. Je jisté, že Ježíš v Markově evangeliu

³⁷ „A když vycházel z chrámu, řekl mu jeden z jeho učedníků : „Pohleď Mistře, jaké to kameny a jaké stavby!“ Ježíš mu řekl: „Obdivuješ ty velké stavby? Nezůstane z nich kámen na kameni, všechno bude rozmetáno.“

³⁸ Paesler, Kurt: „Das Tempelwort Jesu, Die Traditionen von Tempelzerstörung und Tempelerneuerung im Neuen Testament“, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1999, str. 79

³⁹ „Slyšeli jsme ho říkat : Já zbořím tento chrám udělaný rukama a ve třech dnech vystavím jiný, ne rukama udělaný.“

ohlašuje zničení chrámu v perikopě 13,1. a je jisté, že doba kdy bude chrám zničen ještě nepřišla. Tato řeč je spojena s řečmi o konci světa. Je spojena s příchodem Syna člověka.

chrám u Matouše

Mt 24,2

Budeme se zde zabývat Mt 24,2⁴⁰

Matouš převzal celou perikopu od Marka, jen tam ji upravil přidáním slova Amen. Matouš navíc varuje své učedníky před zákoníky a farizeji, kteří jen mluví ale nečiní (Mt 23). To oni zavírají lidem království boží. Je tu ovšem i zmínka o vojsku, které zahubí vrahy a město vypálí. Zničení chrámu je tu chápáno jako soud nad hříšným lidem. Ale ten, kdo je spravedlivý a ve své zbožnosti vytrvá až do konce, ten se dočká nového věku. Proto se domníváme, že Matouš vznikl až po roce 70

chrám u Lukáše

Lk 19,45

Budeme se zde zabývat Lk 19,45⁴¹

Pro Lukáše je téma očisty chrámu začátek a příklad jak odůvodnit průběh událostí o Velikonočním týdnu. Závažnost tohoto týdne se nachází v ukřižování které bylo odůvodněno díky popsaným výrokům Ježíše, které pronášel v chrámu, a které měly velkou odezvu u obyvatelstva

⁴⁰ „On však jim řekl :“Vidíte toto všechno? Amen pravím vám, že tu nezůstane kámen na kameni, všechno bude rozmetáno“

⁴¹ „Když vešel do chrámu, začal vyhánět ty, kdo tam prodávali, a řekl jim „je psáno, Můj dům bude domem modlity, ale vy jste z něho udělali doupe lupičů“

I v Lukášovi se setkáváme s oznámením konce chrámu. Ovšem, na rozdíl od Mk a Mt, je zde zničení Jeruzaléma zničeno skrze vojsko. Až se totiž přiblíží vojska bude to znamenat, že přišel konec města. Proto se domníváme, že Lukášovo evangelium vzniklo až po roce 70. Lukáš chápe zničení chrámu jako trest Boha nad svým hříšným lidem.

4.5. chrám u Jana

U Jana se setkáváme s 2 závěry. Prvním z nich je předpoklad, že otázka očisty chrámu se chápala s vyhlídkou na vstoupení Ježíše Krista do Božího království, a tento význam byl udržovaný touto tradicí. Druhým předpokladem je, že očista chrámu je zde chápána jako odkaz na umučení Krista. Tento odkaz je zde dán na začátek, jako kontrast k 2,1-11, že vedle perikop o Galileji, kde máme pocit, že Ježíš má neomezenou moc působení, zatímco Jeruzalém působí jako nepřátelské místo, kde na něj čeká utrpení. Stejně jako u MK i zde jde o dějinné odůvodnění Ježíšovy cesty ke kříži na základě vyličení jeho konfliktů s židovstvím.

5. ZNIČENÍ CHRÁMU V ŽIDOVSKÉM POJETÍ

Úvod

Město bylo srovnáno se zemí. Lidé, kteří varovali před možností zničení chrámu byli málo vyslyšeni. Povstalci bojovali stále dál. Nebojovali jen proti Římanům, ale také sami proti sobě. Povstalci většinou končili smrtí. Ať už kolektivní sebevraždou, či smrtí v boji s Římany. Ale nesmíme zapomenout, že povstalci byli zbožní lidé. Slova, kterými bychom je mohli popsat znějí : anarchisti, radikálně reformovaní, utopičtí mesiáši.⁴² Římané zachovali jen věže, které vynikaly nad ostatní a hradební zeď. Zeď měla být táborem pro posádku. Věže měly být důkazem pro potomky, jak velké byl Jeruzalém město. Římané blahopřáli svým vojákům k úspěšnému tažení. Šimon byl chycen a střežen až do triumfu, který se měl konat v Římě. Řím přijal Vespasiána s upřímnou radostí. Věřili, že skrze Vespasiána se jim dostane bezpečí. Do Judeje byl vyslán legát Lucilius Bassus. Vespasián psal místodržícímu, aby všechny židovské pozemky prodal. Židům, ať bydleli kdekoli uložil daň. Museli každý rok platit dvě drachny na Kapitol, jako platili dříve na jeruzalémský chrám. Po smrti Bassově se místodržícím v Judeji stal Flavius Silva.

Příčiny zničení chrámu z židovské perspektivy

Židé událost zničení chrámu nezapomněli dodnes. Příčiny zničení jeruzalémského chrámu jsou různorodé. Můžeme napočítat 6 příčin.

1. Slabost, nemoudrost místodržitelů Jeruzaléma.
2. Nadvládu Římanů
3. Náboženskou římskou nadvládu. Pohanské zákony triumfovaly

⁴² DÖPP, Heinz Martin. Die Deutung der Zerstörung Jerusalems und des zweiten Tempels im Jahre 70 in den ersten drei Jahrhunderten. 1. vydání. Tübingen: Francke, 1998, str. 87

4. Třídní boj, ve kterém se chudí židé chtěli osvobodit od útisku
5. Boje o moc mezi prořímskou a protiřímskou ideologií židovských obyvatel
6. Napětí mezi židovskými obyvateli a pohanskými národy⁴³

Možnosti vyrovnání se se zničením chrámu

Možnosti, jak se vyrovnat se zničením chrámu bylo několik :

- 1) Zničení bylo nutné použít proti lidem, kteří zhřešili proti boží vůli
- 2) Zničení bylo chápáno i jako osvobozující rána boží, proti vyvyšování kněží a jednoho kultického místa, díky takové ráně se lidé více přimkli k Tóře a jejímu vykladu života. A díky čemuž lidé mohli více zesílit společenství židovského národa.
- 3) Zničení lze také chápat jako naplnění slov proroků⁴⁴

Na tomto příkladě lze poznat, zničení chrámu nebylo chápáno jako konec boží cesty. Brzy po zničení chrámu vznikl v Javne nový směr židovství. Nový směr vznikl z lidí, kteří utekli z Jeruzaléma, z lidí, kteří byli deportováni nebo lidé, kteří byli internováni. Lidé si sebou z Jeruzaléma do Javne vzali traumata a omyly, které zažili v Jeruzalémě. Vzali s sebou i smutek, fanatismus, náboženský exklusivismus, díky kterému dosáhli toho, čeho dosáhli. Lidé se museli vyrovnat se ztrátou chrámu, ve kterém se konaly bohoslužby. V Javne nebyli kněží. Proto

43 Döpp, Heinz Martin. *Die Deutung der Zerstörung Jerusalems und des zweiten Tempels im Jahre 70 in den ersten drei Jahrhunderten*. 1. vydání. Tübingen: Francke, 1998, str. 86

44 Döpp, Heinz Martin. *Die Deutung der Zerstörung Jerusalems und des zweiten Tempels im Jahre 70 in den ersten drei Jahrhunderten*. 1. vydání. Tübingen: Francke, 1998, str- 89

se stalo, že všichni, kteří přežili zkázu Jeruzaléma, automaticky převzali roli lidí, kteří vedli bohoslužbu.

Uchopení zničení chrámu postavou Flavia Josepha

Za zmínku stojí i otázka jak sám Josephus Flavius rozuměl zničení chrámu. Jak se s touto situací vypořádal. Opět máme několik možností.

Pád chrámu jako boží rozsudek

Je možné, že Flavius pod pádem chrámu viděl rozsudek boží nad židovským národem. Židé se chápali jako bohem milovaný lid. Věděli, že Bůh od nich vyžaduje naprostou úctu a poslušnost k Tóře. Josephus věřil, že za pádem chrámu stojí znečištění chrámu, kterého se dopustili sami židé. Díky tomu, že Židé neposlouchali svého Boha se Bůh přiklonil na stranu nepřítele. A nakonec přistoupil k totálnímu zničení svého Chrámu. Takže událost zničení Chrámu byla Josephem chápána jako správné jednání Boha vůči jeho národu, který je povinen svého Boha správně uctívat, a který tuto svou hlavní povinnost zanedbával.

Pád chrámu jako apokalypsa

Josephus Flavius možná pád chrámu chápal zcela apokalypticky. Že pád chrámu je konec všeho. Pád chrámu chápal Flavius jako apokalyptickou představu božího plánu. Římané jsou tu chápáni jako vykonavatelé božích apokalyptických představ. Mnoho židů se se ztrátou chrámu nedokázalo vyrovnat a chápali zničení chrámu jako konec začátek vyvrcholení apokalypsy.

Pád chrámu jako důsledek povstání

Ve Flaviovi se samozřejmě nezapřel historik. Příčiny pádu Chrámu vidí i v povstání Zélótů. Zde si můžeme povšimnout, že Josephus Flavius opravdu Zélóty neměl moc v oblibě.

6. ŽIDOVSKÝ CHRÁM VE SPOJITOSTI S ŽIDOVSKÝM OČEKÁVÁNÍM KONCE VĚKŮ

Sion a chrám

Je jisté, že některé skupiny lidí očekávali v budoucím čase, který přijde na konci časů, že přijde nový chrám. Tato idea však nikdy nebyla chápána ve spojitosti se zničením stávajícího chrámu. Lidé věřili, že bude obnovení Izraele pod vedením Davida. Že si Židé podrobí Ne-židy. V očekáváních se objevuje název Sion. Má se za to, že Sion představuje Jeruzalém, nebo alespoň některé místo v Jeruzalémě. Někdy se může i zdát, že Sion bývá ztotožňován se samotným Chrámem.

„Pronárod a království, jež by ti nesloužily, zhynou

Takové pronárody propadnou úplně tvé zkáze.

Přijde k tobě sláva Libanónu,

Cypřiš spolu s platanem a zimostrázem,

Aby oslavily místo mé svatyně

...

U tvých nohou se budou kořit všichni, kteří tě znevažovali,

Nazvou tě „Město Hospodinovo,

Sión Svatého, Boha Izraele“⁴⁵

Micheáš třeba píše toto:

„I stane se v posledních dnech,

že se hora Hospodinova domu

⁴⁵ Iz, 60,12-14

*bude tyčit nad vrcholy hor, bude povznesena nad pahorky a budou k ní
proudit národy.*

Mnohé pronárody půjdou a budou se pobízet:

“Pojďte, vystupme na Hospodinovu horu,

Do domu Boha Jákovova. Bude nás učit svým cestám

A my budeme chodit po jeho stezkách.”

Ze Siónu vyjde zákon, slovo Hospodinovo z Jeruzaléma

S dalšími apokalyptickými představami se můžeme setkat například v Žalmech Šalamounových. Respektive v Žalmu číslo 17. Šalamoun, syn krále Davida, tu popisuje jak bude očištěn Jeruzalém od bezbožných. Budou shromážděni svatí lidé a proběhne soud nad lidstvem. Všichni lidé budou velebit Hospodina na místě, které se tyčí nad celým světem a nikdo ho nemůže přehlédnout. Tímto místem je patrně myšlena hora Sion a chrám.

7. PŘÍČINY ZNIČENÍ CHRÁMU

7.1. Příčiny z historického hlediska

Po válce označil Titus židovské náboženství jako „nehodné další existence a zničení chrámu jako akt zbožnosti vůči bohům římského světa.“⁴⁶

„Zkáza Jeruzaléma v roce 70 nebyla výsledkem dlouhodobé politiky ani jedné ze stran. Došlo k ní v důsledku souhry náhod, z nichž většina neměla s počátkem konfliktu nic společného : Neronovy smrti, která inspirovala Vespasiana, aby se pokusil dobýt císařskou moc, Titovo úsilí získat rychlým dobytím Jeruzaléma propagandistický triumf a zákazonosným požárem, který způsobil kus hořícího dřeva vhozený v letním vedru jedním z vojáků do Božího chrámu.“⁴⁷

Pád chrámu v Jeruzalémě měl dosah nejen pro obyvatele Jeruzaléma, ale i pro Židy žijící v diaspoře. Římané zakázali, aby Židé začali se stavbou nového chrámu. Římané z chrámu odnesli všechno cenné vybavení. Například zlatý stůl, zlatý svícen, zlato... Koloseum a velký Flaviovský amfiteátr, který byl dokončen roku 80, byl postaven díky penězům, které se utržily z prodeje válečné kořisti.

Zničení chrámu bylo v Římě představeno jako veliký úspěch a ne jen jako náhoda. V dřívějších válkách bylo zcela běžné, že římské vojsko neničilo chrámy podrobených států. Většinou nabídli nepříteli novou formu uctívání v Římě. Podmínkou bylo, že božstvo muselo přejít na římskou stranu. Tak se stalo, že božstva cizích národů byla připojována k panteonu římských bohů.

⁴⁶ GOODMAN, MARTIN. *Řím a Jeruzalém : Střet starověkých civilizací*. 1. vydání. Praha: Rybka Publisher, 2007, str 365

⁴⁷ GOODMAN, MARTIN. *Řím a Jeruzalém : Střet starověkých civilizací*. 1. vydání. Praha: Rybka Publisher, 2007, str 365

Dobytí Jeruzaléma bylo pro císaře Vespasiána zcela důležité. Ukázalo, že Vespasián je schopným císařem a ne jen nějakým vojevůdcem co nic nedokáže.⁴⁸ Dobytí Jeruzaléma pojali Římané jako demonstraci své moci.

⁴⁸ SÜETONIUS. *Životopisy dvanácti císařů*. 1. vydání. Praha: Svoboda, str. 282-3

8. CHARAKTERISTIKA ŘÍMSKÝCH CÍSAŘŮ

V díle římského historika Suetonia⁴⁹ se nám zachoval popis císařů.

Nero

Jako desítiletý byl adoptován od Claudia a vychovával ho dokonce Seneca. K moci se dostal po Claudiově smrti. Suetonius se o něm zmiňuje takto :

„Vladařskou činnost zahájil okázalým předstíráním synovských citů. Claudiovi vypravil velmi nádherný pohřeb, pronesl na něho pochvalnou řeč a vřadil ho mezi bohy. ... Aby ještě zřetelněji ukázal svou povahu, prohlásil, že bude vládnout podle zásad Augustových, a nedal si ujít žádnou příležitost k osvědčování nejenom štědrosti a mírnosti, ale i lidumilnosti.“

„Postavu měl téměř prostřední, kůži skvrnitou a páchnoucí, vlasy nažloutlé, obličej spíše hezký než půvabný, oči šedomodré a krátkozraké, šíji vypasenou, břicho vystouplé, nohy velmi útlé.“⁵⁰

Suetonius dále poznamenává, že Nero se rozhodl, že přestaví město, aby bylo více bezpečné v případě požárů či jiného neštěstí. Chtěl dokonce posunout městské hradby a spojit město s mořem. Nero měl v úmyslu stáhnout vojsko z Británie. Vojenské výpravy vypravil jen 2 a sice do Alexandrie a do Acháje. Suetonius dále zmiňuje, že Nero později propadl hanebnostem. Pořádal velké

⁴⁹ Gaius Suetonius Tranquillus (75 – 150). Byl sekretářem římského císaře Hadriána. Jeho dílo „Životopisy dvanácti císařů“ jsou biografie prvních římských císařů. Začínají Juliem Caesarem a končí Domitianem. Sám o sobě nám toho Suetonius mnoho nezachoval. O jeho životě máme ale informace z jeho korespondence se spisovatelem Plánkem Mladším. Suetonius se za vlády císaře Trajána dostal do služeb samotného císaře. Zastával úřad pro věci kulturní. Na starosti měl s největší pravděpodobností císařské archivy. Dále jeho úkolem byla starost o knihovny. Psal latinsky a řecky. Oblastí jeho tvorby byla biografie. Suetonius nevynášel soudy o císařích, o kterých se ve svém díle zabýval. Uvádí jak pozitivní tak i negativní stránky císařů. Díky jejich poměru jsme pak schopni vytvořit si o daném císaři svůj vlastní obrázek.

⁵⁰ SÜETONIUS. *Životopisy dvanácti císařů*. 1. vydání. Praha: Svoboda, str. 315

hostiny. Rád se obklopoval krásnými lidmi. Velice hýřil penězi. Nechal zavraždit mnoho lidí. Dokonce zabíjel i své příbuzné. Jasným příkladem budiž Claudius. Dokonce se tím netajil. Zemřel ve 32 letech. Lidé byli rádi, že zemřel. Neronovou smrtí vymřel rod Caesarů.

Galba

Augustus prý malému Galbovi řekl :*“I ty si dítě, smlsneš na naší říši”*.⁵¹ Rok stál v čele provincie Aquitanie. Byl jmenován legátem v Horní Geránii. Byl prý k vojákům velice náročný. Po smrti Nera ho vojáci provolali Caesarem. V Římě prý dokázal, že pověsti o něm nelžou. Opravdu byl hrabivý a ukrutný. Nechal se ovládat svými třemi přáteli. Brzy zjistil, že vojáci už přešli na stranu Othona. Budoucího císaře. Právě tyto vojáci ho zabili když zemřel bylo mu třiasmdesát let. Po sedmi měsících své vlády.

Otho

Zmocnil se trůnu po Galbově vraždě. Lidé ho neměli moc v oblibě a začali mu hanlivě říkat Nero. Římská vojska si vybrala nového císaře, kterým se stal Vitellius. Když se to Otho dozvěděl nabídl se, že bude s Vitellem spoluvládce. To nabídl jen aby se vyhnul válce s Vitellem. Když viděl, že je válka prohraná rozhodl se pro sebevraždu. Dokonce otec historika Suetonia, Suetonius Laetus, se této bitvy účastnil.

Vitellius

Když se dozvěděl o smrti Galby, rozhodl se, že učiní vše pro to, aby se stal císařem. V cestě mu ovšem stál ještě Othon. S ním se utkal v bitvě u Bestiaka. Byl to opět velice krutý panovník. Posílal pro sebemenší důvod na smrt lidi, kterých se chtěl zbavit. Po osmi měsících vlády i od něj vojska nakonec odpadla a

⁵¹ SUETONIUS. *Životopisy dvanácti císařů*. 1. vydání. Praha: Svoboda, str. 323

přísahali věrnost Vespasiánovi. Při posledním pokusu udržet si svou moc zapálil chrám Jova. Byl zajat a odvečen na forum. Kde musel čelit urážkám, tělesným útokům ze strany obyvatel. Nakonec byl vlečen na háku do Tiberu. Zemřel v sedmapadesáti letech.

Vespasianus

Suetonius císaře Vespasiána charakterizoval následovně. Vespasianus pocházel z rodu Flaviovců. Opovrhoval prý senátorským pruhem. Za císaře Claudia byl jako legát legie poslán do Germánie. Z Germánie byl převelen do Británie. Později dostal za provincii Afriku. Vespasiána později vyslali jako velitele do Judeje. O tom jak se dostal Vespasianus k moci se vyjadřuje takto :

„Když po smrti Neronově a Galbově zápasili o trůn Otho a Vitellius, vzrostla mu naděje na vládu, kterou již dávno předtím pojal vzhledem k řadě věštných úkazů.“⁵²

Na počátku jeho vlády bylo město Řím zohyzdněno požáry a rozvalinami. Proto rozdával pozemky lidem, kteří chtěli na rozvalinách postavit nové domy. Sám se věnoval obnově Capitolia. Uprostřed městě začal i se stavbou amfiteátru. Toto měl v plánu již Augustus. Podporoval prý lidi všech stavů. Podporoval prý i chudé a velice si cenil nadaných lidí. O jeho osobě se Suetonius vyjadřuje takto :

„Od začátku své vlády byl občansky prostý a mírný a setrval tak až do smrti. Nikdy nezakrýval, že vzešel ze skromných poměrů, ba často se tím i chlubil.... Také nijak dychtivě netoužil po jakýchkoli vnějších poctách. ...Ani tribunskou moc

⁵² SUETONIUS. *Životopisy dvanácti císařů*. 1. vydání. Praha: Svoboda, str. 365

nechtěl převzít hned a k čestnému názvu „Otec vlasti“ svolil teprve hodně pozdě.“⁵³

Stojí za zmínku i jak se vyjadřoval k jeho negativním vlastnostem :

„Jediná vlastnost, pro kterou musí být právem odsuzován, byla jeho hrabivost“Nespokojil se totiž tím, že znovu zavedl daně, za Galby zrušené, nýbrž přidal k nim i nové a těžké; rovněž provinciím zvýšil jejich berní břemena, některým je až zdvojnásobil.“⁵⁴

8.6. Titus

O Titovi víme díky Suetoniovi toto. Byl velice nadaným žákem a obratným řečníkem. Sloužil v Germánii, Británii. V Judeji dokončil její zkázu. Vojáci mu projevovali přízeň a dokonce ho zdravili jako imperátora. Pomáhal otci s vládou. Byl podezírán z hýřilství a krutosti. Ovšem to se nepotvrdilo, nakonec byl velice chválen a nebyla nikdo na něm nenalezl sebemenší chybičku. Měl prý poměr s Berenikou, které dokonce sliboval manželství. Jako císař vládl pouhé 2 roky.

⁵³ SÜETONIUS. *Životopisy dvanácti císařů*. 1. vydání. Praha: Svoboda, str 371

⁵⁴ SÜETONIUS. *Životopisy dvanácti císařů*. 1. vydání. Praha: Svoboda, str 373

ZÁVĚR

Práce se zabývá vztahem Jeruzaléma s Římem. Popisuje se zde detailně příčiny války, které se objevují již od smrti Heroda. Válka vypukla roku 66. Jeruzalém byl dobyt a chrám zničen v roce 70 římským vojevůdcem Titem. 1. válka židovská byla definitivně ukončena dobytím pevnosti Masada, jejímž velitelem byl Eleazar, jehož řeč zapsal Josephus Flavius, a která je rozebírána v této práci.

Dále se práce zabývá postavou slavného židovského spisovatele Josepha Flavia. Je zde uveden nejen jeho životopis ale on sám je tu uchopen ze čtyř možných stran a sice jako prorok, historik, zrádce a obhájce židovství. Snaží se dále popsat to, jakým způsobem reagoval na zničení chrámu. A samozřejmě jsou tu popsány Flaviovy další díla. Detailně se tu rozebírá kniha „Válka židovská“ a „Židovské starožitnosti“ a jeho životopis.

Je tu zmíněno téma, jak sami Židé pohlíželi na zničení chrámu. Je pravděpodobné, že většinou na tuto událost pohlíželi jako na boží trest. Jako na boží rozsudek nad hříšným lidem

Práce se dále věnuje spojitostí chrámu s židovským očekáváním konce věků. Jsou zde popsány dvě pasáže z Micheáše a Izajáše. Spojení židovského chrámu a Sionu.

Práce se dále detailněji věnuje římským císařům, kteří působili v době dobytí Jeruzalémského chrámu.

Dále je tu rozpracováno téma chrámu v Novém zákoně. Respektive v evangeliích. Rozebírá se zde to, zda evangelia reflektují událost z roku 70, či zda je zničení chrámu chápáno zcela jako událost, která nastane v daleké budoucnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Bible: Český ekumenický překlad. Praha: Česká ekumenická společnost, 2001.
ISBN 80-85810-41-7

DÖPP, Heinz Martin. *Die Deutung der Zerstörung Jerusalems und des zweiten Tempels im Jahre 70 in den ersten drei Jahrhunderten*. 1. vydání. Tübingen: Francke, 1998

DSCHULNIGG, Peter. *Die Zerstörung des Tempels in den synoptischen Evangelien*, in : Tempelkult und Tempelzerstörung, FS Clemens Thoma, 1995.

Flavius, Josephus. *O starobylosti Židů: Odpověď Apiónovi*. 1. vydání. Praha: Odeon, 1998. ISB 80-207-0563-5

FLAVIUS, Josephus. *The Great Roman-Jewish War with the Life of Josephus*. 1. vydání. New York: Harper Torchbooks, 1960.

FLAVIUS, Josephus. *Válka židovská*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965.

GOODMAN, MARTIN. *Řím a Jeruzalém : Střet starověkých civilizací*. 1. vydání. Praha: Rybka Publisher, 2007. ISBN 80-87067-67-3

JEREMIAS, Joachim. *Jerusalem zur Zeit Jesu*. 1. vydání. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1962.

LAUER, Simon. *Tempelkult und Tempelzerstörung*. 1. vydání. Bern: Lang, 1994.
ISBN 3-906753-46-8 3

LINDNER, Helgo. *Die Geschichtsauffassung des Flavius Josephus im Bellum Judaicum*. 1. vydání. Leden: E.J.Brill, 1972, ISBN 90 04 03502 8

MASON, Steve. *Undarstanding Josephus : Seven Perspectives*. 1. vydání.
Guildford: Sheffield Academic Press Lid, 1998. ISBN 1-85075-878-6

PAESLER, Kurt. *Das Tempelwort Jesu: Die Traditionen von Tempelzerstörung und Tempelerneuerung im Neuen Testament*. 1. vydání. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1999. ISBN 3-525-53868-5

ROLOFF, Jürgen. *Das Kerygma und der irdische Jesus : Historische Motive in den Jesus-Erzählungen der Evangeliem*. 1970.

SANDERS, E.P. *Jesus and Judaism*. 1. vydání. Philadelphia: Fortress Press, 1985. ISBN 0-8006-2061-5

SHUTT, R.J.H. *Studies in Josephus*. 1. vydání. London: S.P.C.K., 1961.

SCHÄFFER, Peter. *Dějiny Židů v antice : Od Alexandra Velikého po arabskou nadvládu*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-633-6

SUETONIUS. *Životopisy dvanácti císařů*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1974